

Forside

Eksamensopgave

Semester:	7. semester
Modul:	13
Gruppenr.:	17
Antal anslag:	155704
Titel:	Autisme i beskæftigelsesindsatsen – Barrierer og muligheder for inklusion
Titel Engelsk:	Autism in Employment Efforts – Barriers and Opportunities for Inclusion
Dato:	29/12-2025
Vejleder:	Steffen Ernø

Navn:	Maria Bloksgaard Andersen
Studentmail:	man22@student.aau.dk
Navn:	Cecilie Bertelsen
Studentmail:	cberte22@student.aau.dk

Denne forside tæller ikke med i antal anslag!

Abstract

Autism is one of the largest groups within mental disabilities, and challenges are evident in relation to obtaining and maintaining employment. Since employment is considered an essential part of the welfare system and in the eyes of Danish society, the low proportion of autistic individuals in the labor market is perceived as a social problem, the responsibility falls on the employment system and, consequently, on social workers to address this issue. This requires greater attention to how approaches to autistic citizens are managed.

This thesis therefore examines the specific challenges and needs associated with autistic individuals in relation to sustaining employment. Furthermore, it investigates how the structures and practices of the employment system can be developed to better accommodate the needs and challenges of this target group. To explore this phenomenon, we conducted an existential phenomenological study based on qualitative interviews with autistic individuals who have experience with employment initiatives. The interviews provide insights into their experiences, challenges, and needs in their encounters with the system, making it possible to identify recurring patterns and themes that are subsequently analyzed.

This approach has enabled a deeper understanding of how employment initiatives are experienced in practice and which factors either support or hinder the individual's opportunities for meaningful participation in these processes. In analyzing the empirical data, we identify a number of recurring challenges, including lack of structure and predictability, difficulties in decoding the system's rules, issues of communication and power, risk of being lost in transitional phases, experiences of meaninglessness, challenges in the relationship with caseworkers, demands to fit into rigid system categories, prejudice, and insufficient understanding of the autism diagnosis and its associated needs.

Overall, the study demonstrates that individuals with autism encounter a range of barriers within employment initiatives that reduce their opportunities for meaningful participation and recognition in the system. On this basis, the study points to the need for changes in the employment effort. Suggested measures include the implementation of aftercare schemes, modifications to physical environments, and the provision of greater knowledge about the autism diagnosis.

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	5
Problemfelt.....	5
Problemformulering.....	8
Problemformuleringens relevans.....	8
Problemformuleringens relevans i tilknytning til sociale problemer.....	8
Afgrænsning.....	10
Begrebsafklaring.....	11
Metodeafsnit.....	11
Videnskabsteoretisk tilgang.....	12
Vidensformer.....	13
Kvalitativ metode.....	14
Det kvalitative interview.....	15
Abduktiv tilgang.....	16
Udvælgelse af informanter.....	17
Ethiske overvejelser.....	18
Persondatabeskyttelse og tavshedspligt.....	19
Transskribering af data.....	20
Analysestrategi.....	20
Designets kvalitet.....	22
Teorivalg og anvendelse.....	23
Autismediagnosen.....	23
Behandling af autisme.....	25
Fra ICD-10 til ICD-11.....	26
Tilrettelæggelse af indsatsen.....	27
Bourdieu's begreber.....	28
Analyse.....	29
Struktur og forudsigelighed.....	30
Spilleregler og sociale forventninger.....	32
Kommunikation og magt i mødet med beskæftigelsesindsatsen.....	35
At blive tabt i overgangen.....	41
Manglende oplevelse af meningsfuldhed.....	42
Relationen til sagsbehandleren.....	45
At passe ned i en kasse.....	48
Fordomme.....	50
Manglende autismeforståelse i beskæftigelsessystemet.....	52
Delkonklusion.....	54
Diskussion.....	55
Politiske ændringer og deres betydning for praksis.....	55

Støttefunktioner og deres betydning for borgernes handlekraft.....	57
Specialiserede indsatser.....	59
Ressourcemæssige hensyn.....	60
Handlingsforslag.....	62
Konklusion.....	63
Referenceliste.....	67

Indledning

Mange unge og voksne med en autismespektrumforstyrrelse kæmper for at komme ind i uddannelsessystemet, finde plads på arbejdsmarkedet eller finde sig til rette i beskæftigelsesindsatsen. På trods af et generelt fokus på inklusion, viser statistikker fortsat store forskelle i beskæftigelsen mellem personer med og uden funktionsnedsættelser. Især borgere med autisme er blandt dem, der i mindst grad opnår og fastholder tilknytning til arbejdsmarkedet (Autismeforeningen, 2022). Standardiserede forløb, der ikke er tilstrækkeligt tilpasset behov og manglende fleksibilitet, kan føre til at borgerne fastholdes i lange processer, frem for at støtte dem til at finde deres plads på arbejdsmarkedet. Samtidig er antallet af personer med autisme stigende, hvilket gør det nødvendigt at undersøge, om de eksisterende indsatser er bæredygtige og inkluderende nok til at håndtere den voksende målgruppe (Autismeforeningen, 2024). Projektet vil derfor undersøge, hvordan borgere med autisme oplever mødet med beskæftigessystemet og hvordan rammerne kan udvikles, så de i højere grad understøtter målgruppen.

Problemfelt

Undersøgelser viser, at der er langt færre mennesker med funktionsnedsættelser i arbejde i forhold til mennesker uden funktionsnedsættelser. Hertil ses det også, at der er stor forskel på, hvorvidt der er tale om fysiske funktionsnedsættelser eller ikke-fysiske-funktionsnedsættelser. Det forholder sig sådan, at der er flere mennesker med ikke-fysiske-funktionsnedsættelser, der står udenfor arbejdsmarkedet end personer med fysiske funktionsnedsættelser. Selve funktionsnedsættelsen er ofte en barriere i sig selv, da der kan være jobs, som ikke ville kunne varetages. Det ses umiddelbart tydeligst ved de fysiske funktionsnedsættelser, men barriererne gør sig også gældende for personer med øvrige funktionsnedsættelser på trods af, at disse funktionsnedsættelser kan fremstå usynlige. Derfor ses det også, at mennesker med ikke-fysiske-funktionsnedsættelser i lavere grad er i beskæftigelse i forhold til mennesker med fysiske funktionsnedsættelser. Det er derfor en nødvendighed, at virksomheder og beskæftigelsesindsatser skal være med til at kompensere, så der bliver bedre mulighed for at deltage i arbejdslivet (Autismeforeningen, 2022).

Desuden viser en undersøgelse foretaget af Videnscenter om Handicap, at den generelt lavere tilknytning til arbejdsmarkedet for personer med funktionsnedsættelser, kan skyldes en række barrierer, som vanskeliggør deltagelsen. For det første peges der på, at mange udvikler en negativ selvforståelse tidligt i livet, som ofte opstår allerede i skoletiden, som følge af oplevelser med stigma, manglende deltagelse i sociale fællesskaber og at skoler ikke altid imødekommer deres behov. Denne indre barriere kan gøre det vanskeligt at tro på egne evner, hvilket kan dæmpe lysten og indsatsen i jobsøgningen (Videnscenter om handicap, 2020).

Derudover opstår der en barriere i form af, at mange har en lavere grad af uddannelse, hvilket kan gøre det sværere at komme ind på arbejdsmarkedet (Autismeforeningen, 2022). Undersøgelsen fra Videnscenter om Handicap peger på, at den lave andel af tilknytning til arbejdsmarkedet ligeledes kan skyldes problematikker med overgangen fra uddannelse til arbejdsmarked for dem, som tager en uddannelse. Her peges der på mangelfuld vejledning samt et utilstrækkeligt samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner, jobcentre og a-kasser. Derfor står mange dimittender tilbage uden en klar vej ind i beskæftigelse, hvilket kan være vanskeligt at håndtere for personer med funktionsnedsættelser, som muligvis ikke kan varetage arbejdsopgaver på ordinære vilkår uden støtte (Videnscenter om Handicap, 2020).

På virksomhedssiden viser undersøgelsen, at holdningen til at ansætte personer med funktionsnedsættelser generelt er positiv, men at der er meget få virksomheder, der rent faktisk handler ud fra denne holdning. Der er ofte mangel på viden om kompenserende ordninger, bekymringer om merudgifter og begrænsende forestillinger om, hvad medarbejdere med funktionsnedsættelser kan præstere, hvilket gør, at mange virksomheder forbliver passive (Videnscenter om Handicap, 2020).

Undersøgelsen peger på, at personer med funktionsnedsættelser ofte vil stå i en situation, hvor de er afhængige af jobcenterets støtte til at kunne træde ind på arbejdsmarkedet, men at der i jobcenteret også findes en række barrierer, der vanskeliggør arbejdet. Her peges der blandt andet på manglende kendskab til kompenserende ordninger og manglende grad af samarbejde med virksomhederne (Videnscenter om Handicap, 2020). Det medfører, at mange ikke er klar over, at de kan få adgang til hjælp, som potentielt kan gøre det nemmere at få et arbejde og i højere grad også kunne fastholde det.

Med baggrund i de ovennævnte tendenser er det relevant at rette et særligt fokus mod autismeområdet. Autisme udgør nemlig en af de største grupper inden for

ikke-fysiske-funktionsnedsættelser og netop denne gruppe er blandt dem med lavest tilknytning til arbejdsmarkedet (Autismeforeningen, 2024). En ud af tre personer med en kognitiv funktionsnedsættelse, som autisme, er i beskæftigelse. Det angiver en undersøgelse fra VIVE fra 2021. Ifølge undersøgelsen er 55% af alle personer med funktionsnedsættelser i beskæftigelse. Af den andel har personer med kognitive funktionsnedsættelser den laveste beskæftigelsesandel på 34-37% (Autismeforeningen, 2022).

I de seneste år er der sket en markant stigning i antallet af personer, der bliver diagnosticeret med autismespektrumforstyrrelser (ASF). Det er uklart, om denne udvikling skyldes, at flere udvikler diagnosen eller om det skyldes øget opmærksomhed og bedre diagnostiske redskaber. Ifølge *Autisme i tal 2024* er der 64.972 personer i Danmark med ASF i 2024, og alene fra 2021 til 2022 steg antallet med 5.709 personer, hvilket svarer til, at over 15 personer om dagen diagnosticeres med ASF (Autismeforeningen, 2024).

Denne udvikling betyder, at flere borgere med autisme kommer i kontakt med beskæftigelsessystemet, hvilket rejser spørgsmålet om, hvorvidt vores nuværende beskæftigelsesindsats er tilstrækkeligt tilpasset denne målgruppe. Rapporten viser, at kun 26,5% af unge mellem 18-30 år med ASF er i beskæftigelse, hvorimod 51,3% den generelle befolkning i samme aldersgruppe er i beskæftigelse. Dette indikerer, at mange med ASF står udenfor arbejdsmarkedet, selvom de kunne have potentiale, hvis støtten og tilpasningen var bedre (Autismeforeningen, 2024).

Flere undersøgelser peger på, at borgere med autisme ofte har vanskeligt ved at passe ind i det eksisterende beskæftigelsessystem, fordi de tilbud og forløb, der findes, ikke tager tilstrækkeligt højde for deres særlige behov. I Holstebro beskriver jobcenteret eksempelvis, at borgere med autismespektrumforstyrrelser, *“ender ofte i lange og svære forløb, hvor vi rammer ved siden af for mange gange”*, og at det kan være svært at fastholde stabilt fremmøde i de standardiserede tilbud (Komponent, 2022). Også på arbejdsmarkedet oplever mange med autisme, at rammerne ikke imødekommer deres behov. En undersøgelse fra Hans Knudsen Institutet og Norstat viser, at 35% af neurodivergente, herunder autisme diagnosticerede, har overvejet at sige deres job op, fordi arbejdspladsen ikke tog hensyn til deres behov, f.eks. i forhold til fleksible arbejdstider og stillezoner (Hans Knudsen Institutet, 2024). Disse resultater peger på, at det nuværende beskæftigelsessystem i høj grad er indrettet

efter en “standardborger”, og dermed risikerer at ekskludere borgere med autisme, når de pålægges at deltage i forløb, der passer dårligt til deres forudsætninger.

Med baggrund i disse tal er det relevant at reflektere over, om arbejdsmarkedspolitikken, jobcentrene, virksomhederne og beskæftigelsessystemets tilbud og tilgange er tilstrækkeligt fleksible og specialiserede til at imødekomme de barrierer, som mange med ASF oplever. Dette kan f.eks. være behov for tilrettelagt kommunikation, struktureret støtte, fleksible arbejdstider og forståelse af sensoriske eller sociale udfordringer. Der findes dermed grundlag for at undersøge, om der er plads til forbedringer i de tilgængelige tilbud, samt hvordan strukturer og praksis kan tilpasses.

Problemformulering

Hvilke særlige udfordringer og behov findes der for borgere med autisme i forhold til at opnå og fastholde beskæftigelse, og hvordan kan beskæftigelsessystemets rammer og praksis udvikles, så de i højere grad imødekommer disse?

Problemformuleringens relevans

Relevansen for vores problemformulering skal findes i, at en stigende andel af borgere får diagnosticeret autismspektrumforstyrrelser og dermed kommer i kontakt med beskæftigelsessystemet. Med baggrund i ovenstående viden, ses der tendenser, som peger på, at systemet ikke i tilstrækkelig grad formår at imødekomme personer med ASF's særlige behov, barrierer og ressourcer. Dette kan medføre diverse konsekvenser, hvor borgere med autisme bla. ikke får mulighed for at udnytte deres potentiale. En mere målrettet indsats kan muligvis skabe bedre muligheder for inddragelse og trivsel, hvorfor vi finder det relevant at undersøge, hvilke områder i den nuværende indsats der kan være problemfyldt i forhold til målgruppen, samt hvilke tiltag der kan implementeres for at understøtte bedst mulige rammer for borgere med autisme i beskæftigelsesindsatsen.

Problemformuleringens relevans i tilknytning til sociale problemer

Med afsæt i Peter Bundesens definition på et socialt problem, som lyder: “*Der er en oplevet, uønsket social livssituation, som der er en udbredt opfattelse om, at politiske institutioner har*

et ansvar for at afhjælpe” (Bundesen, 2015, s. 30), vil vi i det følgende komme med perspektiver på, hvorfor vores problemstilling kan anses som et socialt problem. Generelt kan det at have en funktionsnedsættelse, heriblandt autisme, forstås som et socialt problem. Dette, da det ikke alene er en individuel udfordring, men et forhold, der kræver, at politiske institutioner tilrettelægger beskæftigelsesindsatsen på en måde, der formår at afhjælpe de barrierer, personer med autisme møder. Som beskrevet i problemfeltet, peger undersøgelser på, at beskæftigelsessystemet og indsatser ikke i tilstrækkelig grad imødekommer målgruppens særlige behov, barrierer og ressourcer. Dette kan bidrage til at borgere med ASF risikerer at stå udenfor arbejdsmarkedet og andre samfundsmæssige fællesskaber, så de mister muligheden for at udnytte deres potentiale og for at skabe værdi. I forlængelse af dette udspringer en væsentlig social problematik i form af ledighed, som kan udvikle sig til langtidsledighed (Bundesen, 2015). Langtidsledighed ses som et klassisk socialt problem. Udover de økonomiske konsekvenser, som det forårsager, øger det også sandsynligheden for social marginalisering, tab af identitet og manglende deltagelse i fællesskaber. Deltagelse på arbejdsmarkedet ses som et yderst vigtigt aspekt i menneskets liv og har indvirkning på status og selvfølelse, samt på muligheder for eller begrænsninger af sociale fællesskaber og udvikling (Ejrnæs, 2004). Når personer med ASF i særlig høj grad rammes af ledighed og langtidsledighed (Autismeforeningen, 2024), bliver det også et strukturelt forhold, som kræver samfundsmæssig opmærksomhed.

Der findes, igennem Peter Bundesens blik på sociale problemer, klare definitioner på, hvad et socialt problem er. Der kan dog, for forskellige persongrupper, være forskellige opfattelser af, hvad et socialt problem er og hvorfor noget er et socialt problem. Når man ser på den lave andel af arbejdsmarkedstilknytning blandt personer med ASF, kan fænomenet anskues på forskellige måder. Nogle vil anskue det som et socialt problem, mens andre ikke vil anskue fænomenet som problematisk. Her kan der argumenteres for, at ledighed ikke nødvendigvis behøver at være et problem for målgruppen, da man kan være en fuldgyldig samfundsborger uden at indgå i lønarbejde. Deltagelse i samfundet kan eksempelvis ske gennem frivilligt arbejde, sociale relationer eller kulturelle fællesskaber, hvilket for nogle kan være lige så meningsfuldt som beskæftigelse.

Når man derimod ser på den lave beskæftigelsestilknytning blandt personer med ASF som et socialt problem, kan fænomenet anskues på forskellige måder. Nogle vil se på de økonomiske konsekvenser for velfærdssamfundet, hvis en større målgruppe ikke inkluderes på

arbejdsmarkedet. Andre ser mere problematikken i de menneskelige konsekvenser, der kan opstå som følge af ikke at indgå på arbejdsmarkedet. Her kan der både være tale om marginalisering, trivselspåvirkning og social eksklusion. Uanset om man anser problematikken fra det ene eller det andet perspektiv, kan der peges på, at der kan være behov for en målrettet indsats for at afhjælpe det sociale problem for målgruppen. En sådan indsats kan ikke blot øge mulighederne for beskæftigelse, men også bidrage til at styrke borgernes trivsel og oplevelse af anerkendelse. Set i et retfærdighedsperspektiv handler det desuden om, at borgere med autisme skal have samme ret som andre til at få adgang til arbejdsfællesskaber og den værdi, der ligger i at kunne bidrage til og være en del af samfundslivet.

Set i en politisk kontekst er fænomenet særligt aktuelt i den nuværende beskæftigelsespolitiske dagsorden, hvor der findes et stort fokus på, at de enkelte borgere skal bidrage til velfærdsstaten. Statsminister Mette Frederiksen udtrykker ved Socialdemokratiets kongres 2023, at *“alle der kan arbejde, skal arbejde”*. I den forbindelse fremhæver hun ligeledes, at velfærdsstaten kun kan opretholdes, hvis alle bidrager gennem arbejde, samt at en høj arbejdsmoral er afgørende for vores velfærd (Dansketal.dk, 2023). Denne diskurs udgør en central del af de politiske perspektiver i beskæftigelsessystemet, hvor lønarbejde forstås som en nødvendighed for at bidrage til samfundet. Set ud fra dette perspektiv bliver den lave beskæftigelse blandt personer med autisme ikke blot et individuelt vilkår, men et socialt problem. Der kan være forskellige opfattelser af, hvornår noget er et socialt problem og den politiske dagsorden, hvor beskæftigelse gøres til det primære mål, kan enten forstås som en løsning eller som en del af problemet. Når idealet om at *“alle skal bidrage”* dominerer, risikerer borgere, der ikke kan arbejde på ordinære vilkår, at blive ekskluderet yderligere. Dermed kan beskæftigelsesfokusset forstærke det sociale problem for personer med autisme, fordi man i højere grad bliver vurderet ud fra sin arbejdsevne frem for livskvalitet og inklusion.

Afgrænsning

I dette afsnit vil vi komme nærmere ind på, hvilken målgruppe vi præcist ønsker at undersøge for at få det ønskede udbytte ud af vores undersøgelse. Vi beskæftiger os med borgere, der

har en autismespektrumforstyrrelse og som derudover enten aktuelt har en aktiv sag i jobcentret eller som tidligere har haft en sag i jobcenterregi.

Vi har bevidst valgt ikke at afgrænse målgruppen yderligere indenfor beskæftigelsessystemet, da formålet med undersøgelsen er at belyse de generelle rammer for beskæftigelsesindsatsens tilrettelæggelse over for borgere med autisme. Det vurderes derfor ikke nødvendigt at fokusere på et specifikt område eller en bestemt type indsats.

Derudover har vi valgt at rette fokus mod borgernes møde både med jobcenteret og med virksomhederne. Dette fordi vi ser de to aktører som afhængige af hinanden i arbejdet med at bringe personer med autisme i beskæftigelse. Jobcentrets opgave med at støtte borgere med autisme i beskæftigelse kræver, at virksomhederne er villige til at rumme og tilpasse arbejdsforholdene. Omvendt kan virksomhederne have brug for de ordninger og støtteforanstaltninger, der kan bevilges af jobcenteret for at kunne rumme disse borgere. På den ene side kan jobcenteret gøre et solidt arbejde i at støtte borgeren gennem tilpassede indsatser og forløb, men hvis denne forståelse og rummelighed ikke videreføres, når borgeren møder virksomhederne, risikerer borgeren at ende i samme situation som før indsatserne. Det understreger nødvendigheden af et sammenhængende samarbejde mellem jobcenter og arbejdsplads, hvor begge parter arbejder ud fra det fælles mål om at skabe inklusion og fastholdelse af personer med autisme i beskæftigelse. Derfor har vi i denne opgave valgt at inddrage personer med autismes møde med begge aktører.

Begrebsafklaring

Når vi anvender betegnelsen autismespektrumforstyrrelse, refererer vi til hele spektret af autisme og dermed alle former for autismediagnoser. I et senere afsnit vil vi uddybe de forskellige former for autismediagnoser. I det videre arbejde vil vi af hensyn til læsevenligheden benytte ASF som forkortelse for autismespektrumforstyrrelse.

Metodeafsnit

I dette afsnit vil vi beskrive den metodiske tilgang, som ligger til grund for vores undersøgelse i dette bachelorprojekt. Vi vil redegøre for de overvejelser, vi har gjort os undervejs samt begrunde disse valg. Vi vil herunder komme ind på den videnskabsteoretiske

tilgang, som danner rammen for projektet, hvilken metode vi har valgt til indsamling af empiri og hvordan vi har behandlet empirien i henhold til udarbejdelsen af analysen. Vi vil derudover fremlægge de etiske overvejelser, som vi har haft undervejs.

Videnskabsteoretisk tilgang

I projektet er der taget udgangspunkt i den fænomenologiske tilgang, nærmere bestemt eksistentiel fænomenologi, fordi det har givet os muligheden for at undersøge de enkelte menneskers oplevelsesverden (Feilberg & Nissen, 2021). Vi ønsker at undersøge, hvordan rammerne i beskæftigelsessystemet kan tilrettelægges, så borgere med ASF bliver mødt ud fra de behov, de har. Vi vil derfor indsamle empiri, som beskriver de oplevelser og erfaringer, borgere med autisme har som led i deres sag hos jobcentret. Netop her bliver fænomenologien central, fordi vi ønsker at opnå forståelse for, hvordan beskæftigelsessystemet opleves indefra set fra borgerens eget perspektiv.

Når vi undersøger et fænomen, må vi gentagende gange vende tilbage og forsøge at beskrive fænomenet, som det umiddelbart viser sig (Feilberg & Nissen, 2021). Derfor vil vi igennem vores projekt løbende vende tilbage til borgernes fortællinger for at fastholde, hvad det reelt vil sige at være i mødet med beskæftigelsessystemet for borgere med en autismediagnose.

I fænomenologien er der ikke en modsætning mellem det subjektive og det objektive, idet menneskers oplevelser og erfaringer betragtes som et udtryk for den verden, der fremtræder for os og som dermed udgør den eneste virkelige verden (Feilberg & Nissen, 2021). Den måde, vi erkender sandheden på, er derfor virkeligheden. Erkendelsesinteressen, hvilket er centralt i den fænomenologiske tilgang, handler om at beskrive de rene fænomener, som de umiddelbart opleves af subjekterne. Det er dog vigtigt at have forståelse for, at mennesket altid er knyttet til en situation eller kontekst, fordi mennesket altid indgår i en større social og kulturel, historisk og biologisk helhed. Dette kaldes også ontologi, som er en central del af den eksistentielle fænomenologi. De beskrivelser, vi får fra informanterne, vil derfor *“udspille sig indenfor en fælles social og kulturel livsverden, som gennemsyrrer oplevelsen”* (Feilberg & Nissen, 2021, s. 99). I den analytiske del er vi derfor opmærksomme på at forsøge at sætte ord på og beskrive dele af den baggrund, som præger det, informanterne oplever i forbindelse med beskæftigelsesindsatsens tilrettelæggelse. Beskrivelserne fra informanterne skal derfor indeholde en høj detaljegrad af meningssammenhænge, som vi får

adgang til gennem informanterne (Feilberg & Nissen, 2021). Det betyder, at vi må forstå informanternes erfaringer med beskæftigelsessystemet i lyset af både deres individuelle situationer og de rammer, som de bevæger sig indenfor.

Når vi undersøger en situation, påvirkes den fulde oplevelse både af erfaringer og indre dialog, samt gennem sanser og kroppen. De følelser og fornemmelser, vi får, kan hjælpe os med bedre at forstå den person, vi møder. De giver os et indblik, som nogle gange kan udfordre eller nuancere de ord og begreber, vi ellers bruger til at beskrive situationen. I den forbindelse må vi forholde os kritiske til os selv og løbende være opmærksomme på forskelle og ligheder mellem os selv og dem, vi ønsker at forstå. Der opretholdes på den måde et spændingsforhold mellem egen og informanternes oplevelsesverden. Med andre ord betyder det, at vi skal være villige til at udfordre vores professionelle og personlige fordomme og forforståelser for at opnå en reel forståelse. Dette kaldes også for horisontsammensmeltning (Feilberg & Nissen, 2021). I vores projekt kan horisontsammensmeltningen ses som en proces, hvor vi forsøger at lægge vores egen forståelse af beskæftigelsessystemet og det at have en diagnose til side, for på den måde at møde borgernes oplevelser på deres præmisser. De nye fænomenologiske erfaringer skal give os en større forståelse af vores problemstilling. At vi går ind til undersøgelsen med en 'farvet forståelse', er et ontologisk vilkår. Det, der kendetegner den kvalitative undersøgelse, er, at vi som undersøgere reviderer vores indledende forståelse, sådan at forståelsesprocessen drives frem mod en ny forståelse. Dette kaldes også for den hermeneutiske cirkel.

Vidensformer

I projektet vil vi trække på flere forskellige former for viden. Først og fremmest vil borgernes viden være central, da det er afgørende at inddrage deres egne erfaringer og forståelser af mødet med beskæftigelsessystemet for at få indsigt i de konkrete udfordringer og barrierer, de oplever. Herudover vil vi inddrage forskningsbaseret viden i form af eksisterende undersøgelser og rapporter, der kan belyse tendenser og mønstre i forhold til autisme og beskæftigelse og som samtidig kan supplere borgernes perspektiver med et mere overordnet blik. Vi vil også inddrage kontekstuel viden, da beskæftigelsesindsatsen altid må forstås i lyset af de samfundsmæssige rammer, politiske strømninger og organisatoriske strukturer, som påvirker både muligheder og begrænsninger for, hvordan systemet kan imødekomme

borgere med autisme. Endelig vil vi anvende professionsviden, idet vi som fagprofessionelle må trække på både erfaring, forskning og borgernes fortællinger i forsøget på at skabe en samlet forståelse af, hvordan beskæftigelsesindsatsen kan tilpasses målgruppen. Kombinationen af disse vidensformer giver os et nuanceret afsæt for at undersøge problemstillingen og reflektere over mulige tilpasninger af beskæftigelsessystemet (Nissen, 2015).

Kvalitativ metode

I dette projekt vil vi anvende en kvalitativ metode med udgangspunkt i interviews til indsamling af empiri. Denne tilgang giver os mulighed for at opnå en mere dybdegående forståelse af målgruppens oplevelser og udfordringer i mødet med beskæftigelsesindsatsen. Hvor tidligere undersøgelser, som blandt andet er afdækket i problemfeltet, primært er baseret på kvantitative data, som statistisk belyser fænomenet omkring autisme i beskæftigelsesindsatsen, søger vi i stedet at skabe indsigt i de subjektive perspektiver bag tallene. Her vil der undersøges, hvordan specifikke borgere forstår de bestemte fænomener, de møder (Tanggaard & Brinkmann, 2010). Ved denne metode forholder vi os til en mindre gruppe af særligt udvalgte informanter, som kan bidrage til at skabe en større mængde informationer over få enheder. Den indsamlede empiri tolkes ud fra de kontekster, de indsamles i og resultaterne bidrager til en forståelse af den virkelighed, informanterne oplever (Thagaard, 2017).

Begrundelsen for at anvende det kvalitative interview som metode er, at det kan give os nogle klare beskrivelser af de oplevelser og erfaringer, borgere med ASF besidder. Da hele tilgangen til bachelorprojektet tager udgangspunkt i eksistentiel fænomenologi, gør det kvalitative interview det netop muligt at indfange beskrivelser af de rene fænomener, sådan som den enkelte borger med ASF oplever det. Vi får dermed beskrevet deres oplevelsesverden (Feilberg & Nissen, 2021).

Vi kan ligeledes få skabt et indefra-perspektiv gennem borgernes livsfortællinger, herunder hvordan de har oplevet tilrettelæggelsen af samtaleforløbet med socialrådgiveren, rammerne omkring beskæftigelsesindsatsen og de barrierer eller udfordringer de har stødt på. På den

måde kan vi få indsigt i, hvordan borgere med ASF oplever at blive mødt af de professionelle på jobcentrene samt om de finder hjælpen relevant ud fra deres behov.

Det kvalitative interview

Da vi har valgt at tilrettelægge dette bachelorprojekt ud fra den kvalitative metode for at undersøge fænomenet, vurderes det, at det mest optimale er at tage udgangspunkt i enkeltinterviews. Begrundelsen herfor er, at vi ser informanterne som refleksive subjekter og dermed på bedst mulig vis kan få indsigt i borgere med ASF's oplevelsesverden ved at interviewe en person ad gangen (Feilberg & Nissen, 2021). Dette gør også, at vi kan pålægge det enkelte individ fuld opmærksomhed. Derudover er det også relevant for os at benytte os af enkeltinterviews, da vi er interesserede i at indfange borgernes vurdering samt oplevelse af, hvordan beskæftigelsesindsatsens rammer fungerer for borgere med autisme (Ingemann et al., 2018). Herudover vurderes det også at være mest hensigtsmæssigt for den enkelte informant at lave enkeltinterviews, da vores målgruppe kan opleve ubehag og eller have svært ved at indgå i sociale interaktioner grundet deres autismediagnose (Sheldrick-Michel, 2017).

Vi vil hertil benytte os af semistrukturerede interviews, da vi på forhånd har planlagt emnet samt spørgsmål, men informanternes fortællinger gør det muligt at fravige fra den udarbejdede interviewguide. De fortællinger, informanterne kommer med undervejs, skal foregå i en dialog og dermed kommer der automatisk til at være en vis fleksibilitet, som skaber mulighed for at berøre emner, som ikke var planlagt inden start. Vi vil i forbindelse med afviklingen af interviewene gøre brug af lydoptagelser for at sikre os, at vi får alle informationer med og ingen fortællinger går tabte. Derudover sikrer det også, at vi kan være mere nærværende i vores rolle som interviewere, da vi ikke skal koncentrere os om at notere undervejs (Thagaard, 2017).

Det empiriske grundlag tager afsæt i 5 individuelle interviews. Interviewene har primært været afholdt af et gruppemedlem, hvor det andet gruppemedlem har observeret og eventuelt kommet med supplerende spørgsmål. Dette for at sikre, at informanterne ikke skulle forholde sig til flere personer i samtalen end højest nødvendigt. Alle interviewene har foregået ved fysisk fremmøde. Interviewene har henholdsvis foregået på enten Aalborg Universitet eller på

informanternes arbejdspladser. Dette er aftalt med de enkelte informanter for at sikre højere grad af tryghed.

Af hensyn til informanternes tryghed vil informanterne have mulighed for at have en bisidder med under interviewet. En af informanterne har bisiddere med i kraft af sin kæreste og sin IPS-konsulent, som han er tilknyttet gennem jobcenteret. Vi er opmærksomme på, at tilstedeværelsen af IPS-konsulenten kan påvirke informantens svar, men for at muliggøre interviewsituationer med denne målgruppe, har vi været nødsaget til at tilpasse rammerne efter informanternes behov.

Abduktiv tilgang

For at få en dybere indsigt i de oplevelser og udfordringer, borgere med ASF har i forbindelse med beskæftigelsesindsatsen, anvendes en abduktiv tilgang. Dette med henblik på at finde de faktorer som kan være med til at forbedre rammerne og tilgangen overfor målgruppen. Gennem den abduktive tilgang vil vi bevæge os frem og tilbage mellem teori og empiri og forsøge at opnå en dialog mellem disse. Vi tager udgangspunkt i eksisterende teoretiske perspektiver, men lader os samtidig udfordre og inspirere af vores indsamlede empiri. Derved kombinerer vi den deduktive og induktive tilgang. Da vi arbejder eksistentiel fænomenologisk, er vi opmærksomme på ikke at lade vores forforståelse blive et styrende element i måden, hvorpå vi ønsker at belyse vores undersøgelse på. Vi er dog indforståede med at vores forforståelse altid vil spille en rolle uanset, hvor bevidst man er på den, og at den teoriforståelse vi har tilegnet os altid vil have en betydning for, hvordan vi anskuer empirien. Vi vil derfor forholde os kritiske overfor de steder, hvor teorien ikke er nok til at kunne forstå og fortolke vores indsamlede empiri. Når vi støder på steder, hvor den eksisterende teori ikke længere er tilstrækkelig, vil vi vende tilbage til litteraturen og inddrage supplerende eller andet teoretisk materiale (Thagaard, 2017). Den abduktive tilgang giver os derfor mulighed for at være åbne for nye forståelser, der opstår i takt med tilegnelsen af den kvalitative data samt i den analytiske del.

Udvælgelse af informanter

Dette afsnit beskriver, hvilke informanter der benyttes i henhold til projektets undersøgelse, herunder hvilke overvejelser om til- og fravalg vi har gjort os i forhold til udvælgelsen af informanter. Derudover beskrives der, hvordan kontakten og udvælgelsen af informanter er foregået.

Da vi anvender interviews, som kvalitativ metode til indsamling af empiri til vores projekt, ønsker vi, at undersøgelsen af vores problemformulering finder sted gennem individuelle interviews. Som tidligere beskrevet er vi interesseret i borgernes oplevelser med beskæftigelsesindsatsen, hvorfor det er dem, vi har valgt at interviewe. Borgerperspektivet vil give os indsigt i, hvordan mennesker med autisme selv oplever mødet med beskæftigelsessystemet, hvilke barrierer de møder og hvad der kan skabe værdi for dem i relation til arbejdsmarkedet. Det kan give en forståelse af, hvordan systemet opleves “indefra” og hvilke behov, der fremstår mest centrale, set fra borgernes side.

I forbindelse med udvælgelsen har vi også gjort os nogle bevidste fravalg. Vi overvejede eksempelvis i stedet for borgerperspektivet, om undersøgelsen skulle ses fra et professionelt perspektiv. Her ville fokuset i stedet have været på, hvordan socialrådgiverne arbejder med målgruppen, herunder hvilke tilgange og metoder de benytter i sagsforløbet. Vi har dog vurderet, at det vil fjerne fokus fra det, vi reelt ønsker at undersøge, da sådan et perspektiv i højere grad vil belyse beskæftigelsessystemets egne rammer, praksisser og udfordringer frem for borgernes oplevelser. Ved borgerperspektivet kan vi få en forståelse af beskæftigelsesindsatsens tilrettelæggelse, som udspringer fra de erfaringer, målgruppen selv har gjort sig i mødet med jobcentret og arbejdspladser.

I forbindelse med etablering af kontakt til informanter, har vi kontaktet en række forskellige autismeforeninger, som hver især har formildet anmodningen ud til deres medlemmer. Vi har derudover kontaktet forskellige jobcentre og virksomheder, som arbejder med borgere med autisme, som har videreformidlet vores forespørgsel for at opnå kontakt til målgruppen. Formålet med denne fremgangsmåde er at sikre frivillig deltagelse og skabe mulighed for, at interesserede borgere selv kunne henvende sig uden at føle sig presset til at deltage. Vi har igennem denne fremgangsmåde fundet fem informanter, som har ønsket at deltage. Vi har søgt bredt inden for målgruppen; personer med ASF, som har haft tilknytning til jobcenteret.

Vi er dog bevidste om, at de informanter, som har valgt at deltage i projektet, sandsynligvis befinder sig i den lettere ende af autismespektret. Dette påtænker vi, kan skyldes, at personer med mere udtalte vanskeligheder ofte kan have udfordringer, der vil vanskeliggøre det at deltage i en interview-situation. Dermed repræsenterer vores empiri primært perspektiver fra borgere, som er i stand til at udtrykke deres oplevelser verbalt, samt til at kunne rumme den nødvendige sociale interaktion. Vi er bevidste om, at dette kan skabe en skævhed i det samlede billede, idet perspektiver fra personer med mere omfattende støttebehov i mindre grad vil være repræsenteret i empirien. Vi vurderer dog, at de perspektiver, vi har adgang til, fortsat giver et værdifuldt indblik i mødet med beskæftigelsessystemet, da de repræsenterer borgere, som ofte befinder sig i gråzonen mellem at kunne og ikke kunne indgå under ordinære vilkår. Netop denne gruppe er central for vores undersøgelse, fordi de kan have et ønske om at deltage i arbejdsfællesskaber, men samtidig kan have nogle særlige behov, som ikke passer ind i systemets strukturer og krav.

Etiske overvejelser

Når man skal udarbejde en videnskabelig undersøgelse, er det essentielt at have øje for de etiske principper, der skal anvendes for at sikre en god videnskabelig praksis (Carlsen, 2018). Det er nødvendigt at have etiske overvejelser, da vi kan komme i besiddelse af viden, der er belastende, ømtålelige eller afslørende for andre mennesker. Hvis vi kigger på de forskningsetiske retningslinjer, indebærer det informeret samtykke, anonymitet og fortrolighed samt hensyntagen og respekt for privatlivets fred. Det vil sige, at vi har sørget for at indhente informeret samtykke fra dem, der er deltagende i vores interviews. I forhold til anonymitet og fortrolighed er det nødvendigt, at de oplysninger vi har indsamlet, ikke kan benyttes til at identificere informanterne. Derudover har vi sørget for at udføre undersøgelsen med respekt og under hensyntagen til de personer og befolkningsgrupper, som er genstand for projektet samt andre samfundsgrupper, der kan blive påvirket af projektet. Derudover har vi haft fokus på at undgå unødigt besvær og ulempe eller unødigt at krænke andres privatliv (Kristiansen, 2007).

I forbindelse med den analytiske del optræder der også nogle etiske overvejelser. Vi har her været opmærksomme på den symbolske magt, i forhold til at definere andres virkelighed og

været opmærksomme på, hvordan informanterne, deres selvforståelse og situation beskrives (Bourdieu, 1991). Vi har derfor fokuseret på at være tydelig i vores beskrivelser angående, hvornår der er tale om vores perspektiv, et fagligt perspektiv og informanternes selvforståelse.

Persondatabeskyttelse og tavshedspligt

Under udarbejdelse af projektet og i forbindelse med indsamling af empiri vil arbejdet omfatte en form for behandling af personfølsomme oplysninger. Dette giver derfor anledning til overvejelser om tavshedspligt, videregivelse af oplysninger samt anonymisering af informanter. Da vi er studerende, handler vi på vores egne vegne og dermed ikke for universitetet og er derfor ikke omfattet af reglerne om tavshedspligt efter *lovbekendtgørelse nr. 433 af 22. april 2014 om Forvaltningsloven § 27* og *lovbekendtgørelse nr. 1145 af 5. november 2024 om Straffeloven § 152*. Vi er derimod omfattet af reglerne i *Europa-Parlamentets og Rådets Forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF*. Når vi er underlagt reglerne i forordningen, betyder det, at vi ikke må videregive personoplysninger til andre end dem, vi på forhånd har modtaget samtykke til, medmindre vi bliver forpligtet til at overholde vores underretningspligt jf. *lovbekendtgørelse nr. 282 af 17. marts 2025 om Barnets Lov § 135* eller til at informere politiet om oplysninger jf. *Straffelovens § 141*. Derfor har vi på forhånd afklaret med informanterne, at deres oplysninger behandles fortroligt og anonymiseret, men at der kan være særlige tilfælde, hvor vi vil være forpligtet til at bryde deres anonymitet i forbindelse med videregivelse af oplysninger til relevante myndigheder.

Vi har, ifølge forordningens artikel 13, oplysningspligt. Derfor har vi oplyst informanterne om vores egen identitet og kontaktoplysninger samt formålet, som informanternes personoplysninger indsamles til. Vi har i den forbindelse også gjort opmærksom på modtagere af oplysningerne.

For at beskytte de personer vi behandler oplysninger omkring, har vi indhentet informeret samtykke, hvor formålet med projektet og håndteringen af data er tydeliggjort. Vi har desuden anvendt anonymisering, så oplysningerne ikke kan føres tilbage til enkeltpersoner.

Alle data er opbevaret på forsvarlig vis og er efterfølgende blevet slettet. Dermed sørger vi for at leve op til de grundlæggende principper, der findes i databeskyttelsesreglerne.

Transskribering af data

Forud for analysen er de fem forskellige interviews blevet transskriberet fra mundtlig form til skriftlig form. For at minimere risikoen for, at der gik væsentlige pointer tabt eller at vores egne fortolkninger ville komme til at påvirke informanternes udsagn, besluttede vi, at transskriberingen skulle udføres så ordret som muligt. Vi har dog valgt at udelade længere pauser samt fyldord som “hmm”, “øhm” og “mhmm”. Det skyldes, at vi har vurderet, at sådanne udeladelser ikke kommer til at påvirke meningsindholdet i det informanterne siger, men derimod gør det til en mere læsevenlig gengivelse af interviewene. Derudover er det også for, at vi får de præcise beskrivelser af de oplevelser og erfaringer, som borgere med autisme har som led i deres sag hos beskæftigelsessystemet. Dette stemmer overens med den eksistentielle fænomenologiske undersøgelse, som danner hele rammen for projektet. Som tidligere redegjort for, så handler det om at beskrive fænomenet som det umiddelbart viser sig for at kunne fastholde, hvad det egentlig vil sige at være i mødet med beskæftigelsessystemet (Feilberg & Nissen, 2021).

I takt med transskriberingen af dataen har vi ligeledes gjort os overvejelser om, hvorvidt vi skulle referere til informanterne med navne eller numre. Vi har valgt at give alle informanterne navne, da dette personliggør det, hvorimod en nummerering kommer til at distancere informanterne og gøre dem til objekter. Vi har valgt at give informant 1 navnet Mads, informant 2 navnet Filip, informant 3 navnet Pia, informant 4 navnet Jane og informant 5 navnet Kim.

Analysestrategi

I projektet arbejder vi eksistentielt fænomenologisk, hvilket betyder, at vi i vores analyse veksler mellem en beskrivende og en fortolkende bevægelse. Den beskrivende bevægelse handler om at fastholde informanternes oplevelser så tæt som muligt på deres egne ord og erfaringer, mens den fortolkende bevægelse giver mulighed for at skabe forståelse af,

hvordan disse oplevelser hænger sammen med en bredere social og kontekstuel ramme (Feilberg & Nissen, 2021).

Beskrivelsen af informanternes erfaringer tager afsæt i de tre meningsniveauer, som man arbejder med inden for den eksistentielle fænomenologi: Det teoretiske, det praktiske og det æstetiske meningsniveau. Det teoretiske meningsniveau omfatter de fortællinger og udsagn, som informanterne giver i interviewene. Disse holdes op imod det praktiske meningsniveau, som handler om de handlinger, praksisser og erfaringer, de konkret beskriver at indgå i. Det æstetiske meningsniveau peger på det, som informanterne mærker, føler og oplever i mødet med beskæftigelsessystemet (Feilberg & Nissen, 2021).

Ved at arbejde systematisk med de tre meningsniveauer har vi mulighed for at forstå informanternes oplevelser i dybden. Analysen starter med en bestræbelse på at forstå hver enkelt informant i sin egen kontekst. Derefter sammenholdes de forskellige informationer, for at identificere fælles mønstre, ligheder og forskelle. Denne tilgang giver os både mulighed for at fastholde individets oplevelsesverden og for at løfte analysen op på et niveau, hvor vi kan sige noget mere generelt om borgere med autisme i mødet med beskæftigelsessystemet. Temaerne bliver dermed et analytisk redskab, der gør det muligt at koble de individuelle oplevelser til en mere generel forståelse af, hvordan borgere med autisme møder beskæftigelsessystemet (Feilberg & Nissen, 2021).

Som analysestrategi anvendes den tematiske analyse. Dette er en klassisk kvalitativ indholdsanalyse, hvor der ledes efter mønstre, temaer og kategorier (Ingemann et al., 2018). Vi har i forbindelse med vores temacentrerede analyse haft fokus på borgere med autisms oplevelse af et fænomen og de temaer, der knytter sig dertil.

Til brug i temaanalysen, anvendes en 6 trins tematisk analysemodel, som består af at blive fortrolig med dataen, finde nøgleord, kodning, udvikle temaer, konceptualisering og udvikling af en konceptuel model, baseret på temaerne. Det vil sige, at vi først har læst vores interviewtransskriptioner grundigt igennem for at opnå et indgående kendskab til materialet. Dernæst har vi udvalgt centrale udsagn og nøgleord, som relaterer sig til vores problemformulering og herefter kodet materialet i mindre grupper. Koderne er samlet i overordnede temaer, som repræsenterer mønstre i informanternes oplevelser. I praksis har vi grebet det an ved at transskribere vores interviews og i gennemlæsningen markere ord,

sætninger, afsnit eller passager med farvekoder, der repræsenterer det begreb eller tema, som gør sig gældende. På baggrund af disse temaer har vi fortolket og sammenholdt fundene i vores empiri med vores teori for at udvikle en overordnet forståelse af, hvordan borgere med autisme oplever mødet med beskæftigelsessystemet (Naeem et al., 2023).

Designets kvalitet

For at kunne vurdere kvaliteten af undersøgelsen kigges der på følgende kvalitetskriterier: Bekræftbarhed, troværdighed og overførbarhed. Med bekræftbarhed har vi sørget for at forholde os kritisk til måden, hvorpå vi laver fortolkninger af vores empiri på. Ligeledes er det vigtigt, at det fremstår tydeligt for læseren, hvornår der er tale om direkte gengivelser af informanternes fortællinger, og hvornår der er tale om vores tolkninger. Dette kan gøres ved at tage styring over den analytiske fortælling og anvende metatekster. Det er hertil essentielt, at vi formår at fortælle læseren, hvordan vi er nået frem til vores tolkninger (Thagaard, 2017).

Dernæst ønsker vi at sikre, at vores undersøgelse opnår troværdighed. Det har vi gjort ved at redegøre for, hvordan vores empiri er indsamlet, herunder hvordan vores kontakt og samarbejde med informanterne er forløbet. Dette er vigtig for at understøtte tillid gennem gennemsigtighed overfor læseren, til at vores empiri er indsamlet på et objektivt og pålideligt grundlag (Thagaard, 2017).

Derudover vil vi forholde os til, hvorvidt vores undersøgelse opnår overførbarhed. Vi har her overvejet, om vores resultater af det undersøgte fænomen kan anvendes i andre lignende sammenhænge. Her har vi været særligt opmærksomme på, at vores undersøgelser beror på kvalitative interviews med få personer, hvilket kan betyde, at det kan være vanskeligt at overføre data direkte til generelle sammenhænge. Derfor har vi holdt interviewernes resultater op imod øvrig data og teori, for derved at kunne opnå højere grad af overførbarhed (Thagaard, 2017).

Teorivalg og anvendelse

I arbejdet med analysen har vi valgt at benytte os af forskellige teorier, som holdes op imod vores empiri. Enkelte teorier redegøres for i følgende afsnit, da de har en særlig plads i analysen, som kræver yderligere indføring i teorien, mens øvrige teorier trækkes ind undervejs i analysen. Derudover redegøres der for autismspektrumforstyrrelser for at skabe en fælles forståelsesramme for de centrale karakteristika ved diagnosen. Dette er væsentlig, da flere af de udfordringer og behov, der beskrives af informanterne, må ses i lyset af de symptomgrupper, der føler med autisme. Desuden redegøres der yderligere for, hvordan indsatsen overfor personer med autisme i dag er tilrettelagt for at skabe en forståelse for det system, informanternes oplevelser udspringer fra. Dette er væsentligt, da vi ønsker at undersøge, hvordan eksisterende rammer påvirker borgernes muligheder for deltagelse i beskæftigelsessystemet, samt hvordan disse kan forbedres i forhold til målgruppen.

Autismediagnosen

I dette afsnit vil vi redegøre for autisme, herunder hvilke forskellige former for autisme, der er. Autismen inddeles i en række forskellige diagnoser og opdeles efter sværhedsgrad. I dette afsnit vil vi redegøre for de forskellige grene inden for autismen. Dette fordi vi vil forsøge at skabe et overblik over diagnoserne og hvordan de adskiller sig fra hinanden. Da vi i projektet ikke differentierer mellem de forskellige diagnoser, vil vi i slutningen af afsnittet sammenholde symptomerne.

Begrebet autisme dækker over en række gennemgribende udviklingsforstyrrelser, som er kendetegnet ved forstyrrelser i socialt samspil og kommunikationsmønstre samt et ofte begrænset og rutinepræget stereotypt interesseområde. Autismen kommer ofte til udtryk i den tidlige barndom, men vil være varigt gennem hele livet og dermed også præge individets livsførsel i alle situationer.

Autisme diagnosen kan ifølge ICD-10 opdeles i følgende underkategorier: Infantil autisme, atypisk autisme, aspergers syndrom, anden gennemgribende udviklingsforstyrrelse, retts syndrom og gennemgribende uspecificeret udviklingsforstyrrelse (Sheldrick-Michel, 2017).

Ved infantil autisme ses udviklingsforstyrrelsen før barnet bliver tre år. Denne form er særligt karakteriseret ved tre forstyrrelser, i kraft af mangelfuld udvikling af socialt samspil og kommunikationsfærdigheder, samt begrænset stereotyp, gentagende adfærd og ofte en IQ under middel. Derudover ses der ofte forskellige mindre specifikke følgesymptomer, såsom forbier, søvnproblemer, raseri og selvdestruktiv adfærd (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024).

Atypisk autisme er kendetegnet ved, at der i den gennemgribende udviklingsforstyrrelse ikke udvises forstyrrelser fra alle af de tre symptomgrupper, samt at der først opleves symptomudbrud efter 3-års alderen. Der vil ofte være tale om personer med mentalt handicap, men udviklingsforstyrrelsen kan forekomme hos personer med enhver IQ (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024).

Ved aspergers syndrom ses udviklingsforstyrrelsen ofte hos børn og unge i løbet af skolealderen. Der ses ingen sproglige eller kognitive udviklingsforstyrrelser, men ligesom ved infantil autisme har personer med aspergers syndrom begrænset sociale færdigheder samt svært ved at indgå i sociale sammenhænge. Personer med aspergers syndrom har ligeledes et begrænset repertoire af adfærdsmåder, aktiviteter og interesser og forstyrrelser indenfor kommunikation (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024).

Anden gennemgribende udviklingsforstyrrelse samt uspecificeret gennemgribende udviklingsforstyrrelse er begge kendetegnet ved autistiske træk, men uden at opfylde kriterierne for en egentlig autismediagnose (Handicapcenter Fyn, 2025). Retts syndrom er en sjælden tilstand, og forskellen, mellem den og øvrige autismediagnoser, er, at der ved Retts Syndrom udvikles tab af evner snarere end forstyrrelser eller forsinkelser af evner (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024).

De forskellige underkategorier kan samles under betegnelsen autismespektrumforstyrrelser, som tilsammen har en række lighedspunkter, blandt andet i form af forstyrrelser og påvirkninger af bestemte områder, som ses i de kliniske symptomer. Her er der blandt andet tale om forstyrrelser forbundet med kommunikation. Undersøgelser har vist, at selvom mange med autisme har et mindre udviklet kommunikativt sprog, har de ikke kompenseret med gestik eller mimik for at gøre sig forståelige. Det vil sige, at deres nonverbale udtryksformer er begrænset. Desuden har deres sprogbrug ofte et særpræg. Sproget vil i mange tilfælde

benyttes i mindre grad i forbindelse med sociale interaktioner, og de vil ofte have en lav fleksibilitet i udtryk. Dog vil der for personer med aspergers ofte ikke forekomme samme grad af sproglige udviklingsforstyrrelser. Disse personer vil derimod ofte tidligt udvikle et sprog og ofte udtrykke sig særligt uddybende. Der vil ses en tendens til formindskelse af følelsesmæssig resonans til tilnærmelser fra andre samt mindre grad af forståelse over for ironi og vittigheder (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024).

Et andet område, hvor der ses forstyrrelser hos personer med ASF, er ved den sociale interaktion. Her ses det, at personer med ASF har svært ved at mentalisere og dermed fortolke sociale signaler fra andre samt at sætte sig tankemæssigt ind i andre. Mennesker med ASF vil ofte have svært ved at mestre Theory of Mind, evnen til at sætte sig i andres menneskers sted og til at fornemme, hvad et andet menneske synes om en selv. Dette kan medføre vanskeligheder ved at forstå ironi, ordsprog, metaforer og til at forstå det usagte, samt til at fortolke andres følelser og dermed udvise empati. Evnen til at udvise følelsesmæssige reaktioner adskiller sig for personer med ASF ikke fra andre mennesker, i de tilfælde hvor de får hjælp til at forstå andre menneskers følelser. Der er dermed ikke tale om vanskeligheder ved at udvise følelser, men derimod problemer med at fortolke dem fra andre. I sociale sammenhænge vil personer med ASF ofte ikke have evnen eller lysten til at deltage i spontane aktiviteter med andre. Ofte vil de have vanskeligt ved at udvikle fælles interesser og leg med jævnaldrende, hvilket sammenholdt med de øvrige symptomer kan vanskeliggøre evnen til at etablere alderssvarende relationer (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024).

En tredje symptomgruppe, som ofte ses hos personer med ASF, knytter sig til stereotyp adfærd og behovet for rutiner. Det kan komme til udtryk gennem fastholdelse af faste rutiner, snævre interesseområder eller gentagne adfærdsmønstre. Omfanget og karakteren af disse interesser afhænger ofte af det intellektuelle funktionsniveau. Mange vil foretrække, at deres daglige gøremål og omgivelser er rutinepræget og uændret fra dag til dag for at skabe højere grad af forudsigelighed (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024).

Behandling af autisme

Med hensyn til behandling, så findes der ingen medicinsk behandling af autisme. Dog har personer med autisme ofte andre lidelser eller diagnoser samtidig, som kan påvirke og

forværre hinanden. Der kan i den forbindelse være tale om medicinsk behandling til lindringen af disse. I Danmark er der sparsomme behandlingsmuligheder, hvor der i et vist omfang findes tilbud i det kommunale og regionale regi. De mest udbredte former for behandling af autisme er af psykosocial karakter. Der er en række behandlingsforløb, der retter sig mod de autismespecifikke symptomer, heriblandt metoden TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Related Communication-handicapped Children). Dette er en metode, som er mest udbredt blandt børn, hvor omgivelserne forsøges tilpasset patienten. TEACCH-metoden lægger vægt på indretning af omgivelserne efter de berørtes behov samt at øve forskellige situationer. Målet er at forbedre selvstændigheden, interaktions- og kommunikationsevner og sociale færdigheder (Sheldrick-Michel, 2017). En anden behandlingsmulighed er ABA (Applied Behavioral Analysis), som er en del af de tidlige indsatsmuligheder. Det centrale i denne terapiform er adfærdsmodifikation af enkelte autismesymptomer. Denne form benyttes ligeledes ofte på børn, hvor de får hjælp til at lære at tilpasse deres reaktioner, så de passer til den kontekst, de indgår i (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024).

Ved behandling af voksne handler det mest om social kompetencetræning, hvor der benyttes en mere generel terapiform (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024).

Fra ICD-10 til ICD-11

Dette afsnit beskriver overgangen fra det nuværende ICD-10 klassifikationssystem til det nye ICD-11. Det kommer til at påvirke, hvordan de forskellige autismediagnoser opdeles, hvorfor det er et vigtigt perspektiv at inddrage i vores projekt.

Ovenstående redegørelse knytter sig til ICD-10 kriterierne for autismediagnosen, som fortsat anvendes i dansk praksis. Der arbejdes dog aktuelt på at implementere ICD-11, hvor kriterierne i ICD-10 er blevet revideret. ICD-11 forventes at blive implementeret indenfor de kommende år i Danmark, men det er ikke helt fastlagt endnu hvornår.

I forhold til autismediagnosen findes der væsentlige forskelle imellem ICD-10 og ICD-11. I ICD-11 versionen har man lagt kernesymptomgrupperne *kommunikation* og *social interaktion* sammen til én gruppe og samtidig tilføjet en ny symptomgruppe, *atypisk reaktion på*

sensoriske stimuli. Samtidig indgår retts syndrom ikke længere under autismespektrumforstyrrelser. Desuden anerkender man i ICD-11, at symptomer i visse tilfælde først kan manifestere sig i teenageårene eller i det tidlige voksenliv, hvor de i ICD-10 traditionelt blev forstået som tilstedeværende fra tidlig barndom. For at diagnosen kan stilles ud fra ICD-11 kriterier, skal symptomerne have medført betydelig funktionsnedsættelse, f.eks. i forhold til familie, uddannelse, arbejde eller andre vigtige områder (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024). En anden væsentlig ændring, der kommer med ICD-11, er, at man ikke længere opdeler efter underdiagnoser, så som aspergers og infantil autisme, men at man i stedet arbejder med den overordnet diagnose, autismespektrumforstyrrelser. Man ligger her mere vægt på spektrumforståelsen, hvor man i mindre eller højere grad bliver påvirket i sin hverdag, alt efter hvor man ligger på spektret. (Psykiatrifonden, 2025).

Tilrettelæggelse af indsatsen

Der findes ikke én lovbestemt eller standardiseret tilgang til, hvordan beskæftigelsesindsatsen for personer med autisme skal tilrettelægges i jobcenterregi. I stedet er indsatsen baseret på de generelle principper i *lovbekendtgørelse nr. 280 af 1. marts 2024 om en aktiv beskæftigelsesindsats* samt *lovbekendtgørelse nr. 108 af 3. februar 2020 om compensation til handicappede i erhverv m.v.*, som giver mulighed for at tilbyde særligt tilrettelagte indsatser til borgere med nedsat arbejdsevne eller funktionsnedsættelser. Det betyder, at jobcentrene skal tage udgangspunkt i den enkelte borgers behov og forudsætninger og efterfølgende tilpasse indsatsen herefter.

I praksis indebærer det, at personer med autisme kan have behov for en mere individuelt tilrettelagt støtte, eksempelvis i form af struktur, tydelig kommunikation, ekstra forberedelsestid, mentorstøtte eller hjælp til at håndtere sociale krav på arbejdspladsen. Derudover findes der i flere kommuner særlige indsatser målrettet borgere med autisme, som supplerer de lovbestemte ordninger. Indsatserne varierer fra kommune til kommune og kan være udviklet i samarbejde med lokale virksomheder eller specialiserede aktører.

Et eksempel på en landsdækkende indsats er “KLAR TIL START”, som har til formål at hjælpe mennesker med autisme i job gennem et individuelt tilrettelagt forløb i samarbejde med virksomheder, hvor der tages højde for den enkeltes behov for struktur og støtte (KLAR

TIL START, u.å). Et andet eksempel er den evidensbaserede metode Individual Placement and Support (IPS), som fokuserer på at hjælpe personer med psykiske eller kognitive udfordringer i ordinært arbejde gennem en individuelt tilpasset og helhedsorienteret indsats (Social- og Boligstyrelsen, 2025).

Selvom der findes flere forskellige muligheder for at tilrettelægge beskæftigelsesindsatser specifikt til målgruppen og tilbyde særlige støttetiltag til personer med ASF, er der ingen lovgivning, der specifikt forpligter de enkelte kommuner til at behandle målgruppen anderledes end andre borgere. Indsatserne beror derfor på lokale prioriteringer, faglig viden og ressourcer i de enkelte kommuner. Det betyder, at borgere med autisme i udgangspunktet indgår i beskæftigelsesindsatsen på lige fod med andre ledige, og at kvaliteten og graden af tilpasning kan variere betydeligt fra kommune til kommune. Dermed kan manglen på faste rammer medfører en risiko for, at målgruppens særlige behov ikke mødes systematisk.

Set ud fra et retfærdighedsperspektiv kan det umiddelbart betragtes som positivt, at borgere med autisme mødes på lige fod med andre i beskæftigelsessystemet, da deres diagnose ikke nødvendigvis behøver at betyde, at de har behov for anderledes behandling. Dette understøtter principper om ligebehandling og lige adgang til arbejdsmarkedet. Dog kan man stille spørgsmålstejn ved, om denne form for ligebehandling medfører reel ligestilling, hvis der ikke tages højde for de særlige udfordringer, personer med ASF kan have. Mødet med et system og arbejdsmarkedet, der er indrettet efter en "standard borger", kan betyde, at den formelle lighed i praksis skaber mere ulighed. Derfor kan der argumenteres for, at en tilgang, hvor indsatsen tilpasses målgruppens individuelle behov, i højere grad skaber retfærdighed og inklusion.

Bourdieu's begreber

Når man arbejder med personer med autisme i beskæftigelsesindsatsen, er det vigtigt at forstå de strukturer og magtforhold, der præger de felter, man færdes i. Med Pierre Bourdieus begreber kan beskæftigelsessystemet forstås som et felt med egne regler, normer og forventninger til, hvordan man bør agere og deltage. Denne forståelse er væsentlig at have for øje, fordi borgere med autisme kan møde udfordringer i et system, hvor der hersker uskrevne regler, som ikke nødvendigvis rummer deres måde at være og kommunikere på. Vi har derfor

inddraget Bourdieus begreber til at forstå, hvordan felterne, der findes i forbindelse med beskæftigelsesindsatsen, kan skabe barriere for målgruppen.

Et felt kan, ifølge Pierre Bourdieu, defineres som et netværk eller en konfiguration af objektive relationer mellem forskellige positioner. Et felt er med andre ord et udsnit af det sociale liv, som på forhånd er konstrueret. De forskellige felter er underlagt klare normer og regelsæt, og de aktører, der indgår i felterne, bringer alle forskellige former og mængder af kapital, herunder økonomisk, social, kulturel og symbolsk kapital med sig ind i feltet. Afhængigt af hvilket felt man indtræder i, varierer værdien af ens kapitaler. Der er nogle kapitaler, der har værdi på alle felter, mens andre har mere værdi på visse felter. Værdien af disse kapitaler kan ændre sig over tid i takt med de forandringer, som et felt undergår. Ifølge Bourdieu giver de forskellige kapitaler mulighed for at opnå og fastholde magt i det konkrete felt. Dette kan kun forekomme, hvis aktørerne kender til feltets *doxa*. Doxa er det enkeltes felts egne regler og er en central del af feltet, i et sådant omfang, at det opfattes som værende naturligt og underbevidst. Derfor forekommer nogle af reglerne bevidste, hvorimod andre regler efterleves ubevidst. For at opnå succes skal man derfor ifølge Bourdieu kunne efterleve disse ubevidste og bevidste regler i et felt (Bourdieu & Wacquant, 1996).

Analyse

I det følgende præsenteres analysen af vores empiriske materiale, som består af fem kvalitative interviews med borgere med ASF. Analysen er udarbejdet på baggrund af den sekstrins tematiske analysemodel, som er beskrevet tidligere. Formålet med analysen er at belyse, hvordan borgere med ASF oplever mødet med beskæftigelsessystemet. Herunder hvilke faktorer, der har betydning for deres oplevelse af dette møde, både i jobcenterregi og på arbejdsmarkedet, samt hvilke tiltag, der kan tilføres for at forbedre indsatsen. Analysen tager udgangspunkt i de mønstre og temaer, der er kommet frem i interviewene og vil blive præsenteret i det følgende som selvstændige afsnit.

Struktur og forudsigelighed

Et tema, som er trådt frem igennem vores temaanalyse, er manglende struktur og forudsigelighed i sagsforløbet. Informanterne fortæller, at udskiftning af sagsbehandlere, ændringer i aftalte planer eller uklare rammer omkring forløbet skaber usikkerhed, som kan være svære at håndtere og som påvirker deltagelsen og motivationen. Blandt andet fortæller Mads, at hvis der var noget, der skulle gøres bedre i hans forløb, så skulle det være færre uforudsigeligheder. Han fortæller, at det er svært, når man ikke ved, hvad der kommer til at ske (bilag 1, s. 18). Derudover fortæller Filip at:

“Samtidig med det, skal der heller ikke være for mange små opgaver på samme tid, for så kan bægret godt flyde over. Nu er jeg ikke en af de værste, men man kan godt glemme, hvad det var man skulle og i hvilken rækkefølge” (bilag 2, s. 2).

Begge eksempler afspejler et velkendt træk ved personer med autisme, nemlig et udtalt behov for struktur og forudsigelighed. Både det Mads og Filip italesætter gør sig gældende for mange borgere med autisme, da de ofte kan have svært ved at håndtere, hvis tingene ikke forløber som forventet. Når situationer ændrer sig, eller der opstår for mange parallelle krav, kan det virke overvældende, fordi overblikket tabes og strukturen og forudsigeligheden forsvinder. Hvis der pludseligt sker ændringer eller der bliver for mange opgaver at forholde sig til på samme tid, kan det føles uoverskueligt, og de ved ikke, hvor de så skal starte eller slutte. Det kan derfor også i nogle tilfælde føre til, at de mister motivationen eller helt opgiver (Ungliv.dk, 2025). Derfor er det vigtigt, at der findes faste rammer og strukturer over opgaver og forløb, så borgeren kender til forventningerne til dem. Hertil forklarer Filip:

“Det er det med, om jeg har forstået opgaverne rigtigt. Er det den her måde, der menes? Hvor langt skal det være og så videre. Det brugte jeg meget tid på. Det havde jeg svært ved at passe ind i, fordi det ikke blev stillet konkret op” (bilag 2, s. 1).

Dette udsagn illustrerer, hvordan usikkerhed omkring opgaver og dermed uforudsigelighed kan skabe usikkerhed og mental overbelastning. Citatet understreger, at for personer med autisme, er det ikke nødvendigvis kompleksiteten i opgaven, der er udfordringen, men usikkerheden om hvad der forventes. Derfor opleves det ofte som lettere at overkomme, hvis

der er opsat klare rammer og muligheder for at få afklaring af spørgsmål, så misforståelser kan undgås. Hertil beskriver Filip også, at *“Jeg tror, det er ekstremt vigtigt, at der er rum til, at man altid kan komme og spørge. Som regel [...], så er det kun lige et enkelt spørgsmål, der mangler for at kunne undgå, at det hele vælter”* (bilag 2, s. 9). Citatet viser, hvor afgørende det er, at der skabes et trygt rum, hvor man kan søge afklaring. For personer med autisme kan et enkelt ubesvaret spørgsmål skabe uforudsigelighed og stress, mens tydelig kommunikation kan give tryghed og deltagelse.

Personer med autisme beskrives ofte som havende en mere “firkantet” tankegang, hvilket informanterne også selv giver udtryk for. De har derfor brug for, at rammer, kommunikation og forventninger er tydeligt formuleret, så de kan handle ud fra konkrete strukturer. Ovenstående citater understreger også, hvor væsentligt det er, at der skabes trygge rammer, hvor der er plads til at kunne spørge om hjælp, så de ikke overbelastes mentalt, hvis det kunne have været undgået.

Autisme er ofte forbundet med en tendens til at holde fast i rutiner, selvom der måske er en smartere måde at gøre tingene på (Ungliv.dk, 2025). Pia beskriver, at *“på grund af min autisme, så kan jeg godt blive meget bestemt, og hvis det ikke bliver gjort på en bestemt måde, som er min måde, så kan jeg godt have det svært ved det”* (bilag 3, s. 4). Dette viser, hvordan behovet for forudsigelighed og genkendelighed er essentielt og hænger tæt sammen med tryghed i forløbet. Både manglende struktur og den uforudsigelighed, der kan opleves, kan virke særligt belastende for personer med ASF og medfører en mistillid til forløbet og til troen på sig selv. Når der opstår ændringer, f.eks. i møder, indsatser og sagsbehandler, kan personer med ASF ikke altid koble de nye oplysninger sammen med deres eksisterende forståelsesramme, og den pågældende situation kan derfor opleves som kaotisk. Set i det lys bliver struktur og forudsigelighed ikke blot et praktisk redskab, men i lige så høj grad en nødvendighed for at skabe mening og tryghed i forløbet. Netop skift af sagsbehandler kan skabe usikkerhed og stress, fordi den indre struktur, personer med ASF benytter for at kunne navigere i verden, bliver brudt. Jane fortæller, at *“nu har jeg været en af dem, der har skiftet rådgiver 117 gange på et år”* (bilag 4, s. 4). Adspurgt fortæller Jane, hvad det har betydet for hende i sagsforløbet:

“Det har jo betydet, at ingen sagsbehandlere har kunnet lærere mig ordentligt at kende, inden jeg så bliver videregivet til en ny sagsbehandler, som måske kun lige har skimmet, hvad

jeg har været igennem, og så er det jo forfra igen, en der ikke kender mig, og ikke når at lære mig at kende” (bilag 4, s. 5).

Dette understreger, hvordan forudsigelighed og kontinuitet i relationen mellem borgeren og sagsbehandleren er afgørende for at skabe tillid og sammenhæng i indsatsen. Når denne form for stabilitet, der kan skabes ved at have en fast sagsbehandler, brydes, går den tillid, der er opbygget tabt. Derudover sker der også et tab af forudsigelighed og struktur, idet borgeren står tilbage uden vished over forløbet, hvilket kan være særligt vanskeligt at navigere i for personer med ASF. Ligeledes udtrykker Mads også, at det har betydet meget at have en fast sagsbehandler: *“Og det er det, jeg også kan lide ved Nicolai, for når man er over 18, så er han der stadig. Så er det ikke sådan noget med, at så forsvinder han. Så alle de planer, der er lavet, de holder fast”* (bilag 1, s. 21). Udsagnet peger på, at den personlige kontinuitet i relationen mellem sagsbehandler og borger skaber en oplevelse af struktur, stabilitet og forudsigelighed. Når borgeren mødes af kendte rammer og personer, mindskes utrygheden og risikoen for misforståelser. For personer med autisme er struktur og forudsigelighed derfor et nødvendigt værktøj for at kunne indgå meningsfuldt i forløbet.

Spilleregler og sociale forventninger

Et andet tema, som er trådt frem i analysen, er manglende forståelse for de spilleregler, der hersker i de forskellige arenaer, informanterne færdes i. Dette er både opstået i mødet med jobcentret og i mødet med virksomheder og arbejdspladser. Flere af informanterne beskriver situationer, hvor der stilles krav om at kunne navigere i uskrevne normer og forventninger, som ikke altid er tydelige for dem. Jan beskriver f.eks. en episode, som han har oplevet til jobsamtaler:

“Hvis du bliver stillet spørgsmålet, hvorfor skal det være dig frem for ham, som var her for halv time siden, eller ham der kommer ind i bagefter, så bliver der sat krav til noget. Hvad kan man sige. Noget lateral tænkning, som ikke nødvendigvis ligger så naturligt. [...] jeg ved ikke, hvem der var inde før mig og jeg ved ikke, hvem der kommer ind efter mig, så jeg kan ikke sige, om jeg er mere kvalificeret end den person” (bilag 5, s. 3).

Han tilføjer hertil at: *“Jeg tror, det er en naturlig evne for gængse mennesker, at de kan godt finde på noget [...]. Men det er ikke helt sådan, vi fungerer. Jeg tror, det er nogle af de sådan tydeligste barrierer, jeg har oplevet i de situationer”* (bilag 5, s. 3).

Dette er et eksempel på, hvordan implicitte spilleregler, som for mange anses som en selvfølge, kan være svære at afkode, for personer med ASF. Eksemplet illustrerer en situation, hvor det forventes, at ansøgeren forstår de underliggende normer for, hvordan man agerer til en jobsamtale og positionerer sig godt i forhold til, hvad interviewerens ønsker at høre. For Jan opleves dette spørgsmål ulogisk, fordi spørgsmålet kræver en abstrakt tankegang, der kolliderer med hans mere konkrete og logiske forståelsesform. Han forholder sig til det konkrete spørgsmål og besvarer det ud fra en logisk tankegang, frem for den sociale forventning om, at “sælge sig selv”, hvilket afspejler en manglende forståelse for feltets doxa.

Et andet eksempel findes hos Pia, som fortæller om oplevelser i et job som pædagogmedhjælper i en børnehave, hvor hun ikke forstod, at der var en forventning om, at hun skulle interagerer med børnene, når det ikke var skemalagt:

“Men der var sådan lidt problemer med, at tit når jeg var den, der styrede, så kunne jeg have svært ved at socialisere med eleverne eller med børnene i børnehaven, fordi i mit hoved gav det ikke mening, at socialisere med dem. Det var bare at passe mit arbejde. Så der var lidt den der barrierer, hvor det ikke fandt mig naturligt at sætte mig ned med børnene og lave et eller andet. Det var kun, når jeg planlagde det, at jeg så kunne gøre det” (bilag 3, s. 4).

Dette kan også forstås som en situation, hvor uskrevne normer og forventninger i en arbejdskontekst, kan være svære at gennemskue for personer med autisme. For mange uden en autisme diagnose, vil disse spilleregler forekomme naturligt, men for personer med autisme er de ofte utydelige og kræver formidling. Derfor vil personer med autisme ofte opleve, at de opbruger de ressourcer, de har til rådighed hurtigere end andre, fordi de bruger ekstra energi i forsøget på at passe ind og på at leve op til samfundets krav (Madsin, 2021).

Denne manglende forståelse for spillereglerne, kan forstås gennem Pierre Bourdieus begreb om doxa, der som tidligere redegjort for, betegner de ubevidste regler og normer, der gælder indenfor et felt (Bourdieu & Wacquant, 1996). Feltet, som i disse situationer er en

arbejdsplads, er præget af bestemte forventninger til adfærd, interaktion og kommunikation. For at begå sig succesfuldt på en arbejdsplads skal man kende og forstå disse regler, om at man f.eks. skal interagere med børnene, selvom reglerne ikke er fortalt eller nedskrevne. Det, som informanterne beskriver, kan forstås som, at de befinder sig i en position, hvor de ikke har adgang til feltets doxa, fordi de ikke kan afkode feltet og derfor handler uden for feltets doxa. Dette kan føre til misforståelser, eksklusion og en oplevelse af nederlag. Dette skyldes ikke manglende evner, men derimod at spillereglerne ikke er tydelige eller tilpasset deres måde at forstå verden på.

Dette gør sig ikke kun gældende på arbejdspladsen men i lige så høj grad i beskæftigelsessystemet. Beskæftigelsessystemet kan også betragtes som et socialt felt, hvor der hersker bestemte normer, koder og former for kapital, som skal beherskes for at opnå anerkendelse og succes. Kim beskriver beskæftigelsessystemet således: *“I jobcenterforløbet, det er sådan lidt, som vi har været inde på, det har været meget, her er spilleregleren, afsted med dig”* (bilag 5, s. 10). For borgere med autisme kan det dog være vanskeligt at navigere i de spilleregler og i det felt, fordi de former for social og kulturel kapital, som vægtes højt i beskæftigelsessystemet, såsom fleksibilitet, sociale kompetencer og kommunikative evner, ikke altid stemmer overens med deres forudsætninger. Det betyder, at deres ressourcer og kompetencer ikke nødvendigvis omsættes til den symbolske kapital, der giver værdi i systemet. Dette kan føre til en følelse af marginalisering og manglende anerkendelse.

Selvom alle mennesker kan opleve situationer, hvor de ikke forstår de sociale spilleregler, adskiller det sig for personer med autisme, fordi denne udfordring ofte er forbundet med selve deres diagnose. Det som for mange andre blot er et midlertidigt misforhold mellem forventninger og forståelse, bliver for personer med autisme et grundlæggende vilkår. Diagnosen er ofte karakteriseret ved vanskeligheder med sociale samspil, forståelse af signaler og fortolkning af abstrakte budskaber. For mange med autisme kræver det derfor en bevidst og kognitivt krævende indsats at forstå og tilpasse sig disse kontekster, hvilket ofte sker automatisk for andre.

Bourdieu's teori kan bidrage til at give en forståelse af, hvordan disse spilleregler ender med at fungere som en slags symbolsk magt. Når de dominerende aktører i et givent felt, f.eks. arbejdsgiver eller sagsbehandlere, ubevidst tager deres egne normer og forståelser for givet, bliver disse til universelle sandheder i feltet. Dermed kommer borgere med autisme, som

oplever vanskeligheder med at afkode felternes doxa, til at fremstå som forkerte, fordi de ikke mestrer de uskrevne regler, som definerer, hvad der anses som normalt og ønskværdigt i det felt, de færdes i. Dermed kan arbejdsmarkedets og beskæftigelsessystemets logikker i sig selv bidrage til at skabe ulighed. For at mindske dette, må der arbejdes med at tydeliggøre og tilpasse spillereglerne. Dette kan f.eks. ske gennem konkret kommunikation, visuelle redskaber eller længere introduktioner til arbejdskulturen. På den måde bliver udfordringen ikke et individuelt problem, men et strukturelt anliggende, som kræver, at feltets rammer justeres, så flere kan få muligheden for at tage deres plads i fællesskabet.

Derudover er der som tidligere redegjort for, også behandlingsforløb, der målretter kompetencetræning for personer med autisme. Eksempelvis kan TEACCH-metoden hjælpe med at øve forskellige situationer, så personer med ASF bliver bedre rustet til de givne situationer. Dette kan hjælpe med at forbedre deres selvstændighed, interaktions- og kommunikationsevner samt sociale færdigheder. Ligeledes vil ABA-metoden kunne benyttes for at hjælpe med at lære at tilpasse reaktioner, så det passer til den kontekst, borgere med ASF indgår i (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024). Dette kunne f.eks. være relevant at anvende i forbindelse med etablering af virksomhedspraktikker, så personer med ASF bliver bedre klædt på til at kunne forstå de spilleregler, der forekommer på de forskellige arbejdspladser. Dette vil kunne bidrage til, at borgere med autisme i højere grad får adgang til det givne felts sociale og kulturelle kapitaler og dermed øge deres mulighed for at deltage på lige fod med andre.

Kommunikation og magt i mødet med beskæftigelsesindsatsen

Flere af informanterne fortæller, at de igennem deres forløb, både i forhold til deres jobcentersag og i forbindelse med ansættelser, kan have svært ved at få deres tanker sagt højt. Dette kan medføre, at de i sidste ende ikke føler sig inddraget i deres egen sag, hvilket kan føre til en oplevelse af afmagt og manglende ejerskab over egen sag. Det kan også føre til mistillid til sagsbehandleren og systemet og kan medføre, at borgerne ikke får den hjælp, de har krav på. Nogle af informanterne beskriver det som værende overvældende at være til møder, mens andre beskriver det som vanskeligt at komme med forslag og finde mod og overskud til at kunne sige fra. Udover at det er et lovgivningsmæssigt præmis at blive inddraget, så bliver socialrådgiveren også nødt til at kende borgernes eget syn på situationen for at kunne tilrettelægge det bedst mulige forløb med de bedste indsatser for den givne

borger. Inddragelse i egen sag er også med til at skabe mulighed for personlig udvikling. Derudover fratages muligheden for empowerment, hvis personer med autisme ikke føler, de kan finde rum til at formidle deres ønsker og behov højt (Sjelborg, 2022).

Både Kim, Jane og Filip italesætter, hvor vigtigt det er at kunne komme til orde, hvilket de hver især har fået hjælp til af en bisidder. Filip beskriver f.eks., hvordan det at have en bisidder kan hjælpe med at få stillet de kritiske spørgsmål og få spurgt ind: *“Det har også været rart at have en herude ved sin side, som kan stille de kritiske spørgsmål og spørge ekstra ind. Jeg tror, der kan sidde mange, som er ekstremt stille og ikke rigtig få spurgt ind”* (bilag 2, s. 7). Ligeledes beskriver Jane, hvordan hun følte sig som en *“nikkedukke”* i mødet med sagsbehandleren (bilag 4, s. 8). Informanternes eksempler peger på, at vi har at gøre med en målgruppe, som finder det særlig svært at sige fra over for deres sagsbehandlere og som har vanskeligheder med at udtrykke sine tanker. Det er også derfor, at flere af informanterne nævner bisidder som et forslag til, hvad der kan gøres for bedre at blive set i beskæftigelsesindsatsen. Dette for at kunne mindske asymmetrien i relationen og for at hjælpe med at få de ting sagt højt, som de har brug for. Som tidligere nævnt kan mødet med jobcentret virke stressende for personer med ASF. Derfor kan det også være en god idé at have en bisidder med, som både kan være med til at italesætte de kritiske spørgsmål, som flere af informanterne efterspørger og som kan hjælpe med at tale mødet igennem før og efter (Autisme- og aspergerforeningen, u.å., a). Dette nævner Filip blandt andet som en vigtig faktor for ham: *“Også det med at have en man kan spørge bagefter mødet, om man så har forstået det rigtigt”* (bilag 2, s. 7). Noget tyder derfor på, at det kan være et vigtigt redskab for personer med ASF, at de har en tredjepart med for både at skabe mere tryghed for dem i forløbet, men også for at sikre, at deres perspektiver kommer til udtryk.

Informanternes eksempler peger på, at magtforholdet mellem sagsbehandler og borger kan have en væsentlig betydning i sager, som vedrører autistiske borgere. Ud fra et mere generaliseret perspektiv, er der mange borgere, også borgere uden diagnoser, som oplever en ulighed i forholdet til deres sagsbehandler. Der vil altid være en asymmetri i forholdet mellem borger og sagsbehandler. Dette fordi sagsbehandleren for det første har adgang til en helt anden viden, ressourcer og vurderinger og for det andet har en beslutningskompetence, som borgeren ikke har. Dette skaber en ubalance i magtforholdet, som kan gå ind og forstærke borgernes følelse af afmagt og frustration (Vindeløv, 2008). En vigtig pointe her er at forholde sig til, om hvorvidt magtforholdet er mere skævt i sager med personer med ASF i

forhold til sager vedrørende andre borgere. Der er ikke nødvendigvis et entydigt svar på dette, men magtforholdet kan blive endnu mere polariseret i sager med personer med autisme, da de qua deres diagnose har særlige udfordringer med at udtrykke sig, fortolke sociale signaler fra andre, sensorisk overbelastning samt at kunne sætte sig tankemæssigt ind i andre (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024). At disse udfordringer eksisterer på baggrund af deres autismediagnose gør, at de fremtræder i en endnu mere sårbar situation end andre borgere, som ikke har ASF. De sansemæssige udfordringer for personer med autisme kan eksempelvis bidrage til, at de oplever møderne på jobcentre særligt stressende. Steder, hvor der er mange stimuli, kan påvirke borgere med ASF's evne til at udtrykke sig klart og tage del i de beslutningsprocesser, der er i et sagsforløb (Autismeforeningen, 2025). Jane oplevede eksempelvis sansestimuli under interviewet: *"Jeg skal lige have det en gang til, for der var en eller anden vibration, der lige fangede mig et eller andet sted"* (bilag 4, s. 3). Dette udtrykker, hvor lidt der egentlig skal til før personer med ASF bliver ufokuseret. Man kan derfor forestille sig, at når personer med ASF skal til møder på jobcentre, så bliver de hurtigt udkørte, da der kan forekomme mange stimuli fra eksempelvis venteværelser, kontorer og uforudsigelige samtalsituationer. Det kan derfor være en ubehagelig situation for mange borgere med autisme at være til møder på jobcentre, og de vil grundet deres hypersensitivitet blive mere stressede, hvilket potentielt kan medføre, at de står i en ringere situation end andre. Derudover kan det, at de har svært ved at udtrykke sig og fortolke sociale signaler gøre, at de ofte føler sig misforstået. Hvis sagsbehandlerne ikke tager højde for det, kan det føre til, at personer med ASF stilles dårligere, fordi de ikke får udnyttet deres rettigheder fuldt ud eller ikke får udtrykt deres behov til fulde. Måden, hvorpå personer med autisme kommunikerer, kan spænde fra at være direkte og dermed opfattes af andre som værende grov eller blive så over tænkt, at vedkommende ikke får udtrykt sin mening, ønsker og behov på en måde, så andre kan forstå det (Autisme- og Aspergersforeningen, u.å, b). Dette kan samlet set medføre, at magten i endnu højere grad kommer til at være hos sagsbehandleren. Magtforholdet er ikke blot ulige stillet op, men bliver muligvis forstærket af de kommunikative, kognitive og sociale udfordringer, som autismediagnosen medfører. Dette understreger derfor et behov for fokus på magtaspektet gennem sagsforløbet og for udvikling i praksisser, der forsøger at udligne den asymmetri, der opstår i relationen gennem tydelig kommunikation i et sprog tilpasset dem, forudsigelighed og tilpasning til den enkelte.

Oplevelsen af et skævt magtforhold er ikke kun teoretisk, men kommer også til udtryk i de oplevelser, som flere af informanterne beskriver. Hvor ovenstående eksempler peger på behovet for bisidder, og hvordan udfordringerne fra diagnosen kan forstærke asymmetrien, så sætter Kim ord på den mere grundlæggende oplevelse af at stå i en ulige relation til sin sagsbehandler. Kim fortæller blandt andet også om magtubalancen:

“[...] det er lidt sådan for alle mennesker, men jeg tror, at folk med autisme er lidt hårdere ramt af det. Nemlig at magtfordelingen, mellem din sagsbehandler, og den arbejdsløse er utrolig skæv. Så det virker meget til, at man bliver smidt ind og sat på en vidnestol og bliver bombarderet med enten forbehold eller spørgsmål og så er det hele tiden, så er det lidt en oplevelse af, at man spiller imod nogen” (bilag 5, s. 5).

Det Kim beskriver er et eksempel på, hvordan det føles at befinde sig i en asymmetrisk magtrelation, hvor den ene part, sagsbehandleren, repræsenterer autoritet og har magten til at definere rammen for samtalen, fortolke borgerens udsagn og træffe afgørende beslutninger angående borgerens liv. Den anden part, borgeren, oplever at være i en sårbar position præget af usikkerhed og manglende kontrol. Her kan begrebet *institutionel magt* kobles på, idet det henviser til rammer, herunder regler og normer, for, hvad der anses som acceptabel eller normal adfærd. Magtbegrebet kan være relevant i denne sammenhæng, for at forstå, at magt ikke kun udøves direkte, men også gennem indirekte mekanismer, som er indlejret i de praksisser, der hersker i beskæftigelsessystemet. Magten udøves eksempelvis gennem kommunikationen, reglerne og forventningerne, der ligger til borgerne. For personer med autisme kan det være særligt svært at navigere i, da de kan have vanskeligheder med at afkode eksempelvis spilleregler, tonefald og visse kommunikationsformer. Dermed kan magtforholdet opleves endnu stærkere for personer med ASF.

Magten kan komme til udtryk på den måde spørgsmålene stilles på eller den måde, forventninger og krav formidles på. Hvis kommunikationen ikke tager højde for borgerens forudsætninger, kan samtalen opleves kontrollerende med manglende hensyntagen til borgeren og vil i øvrigt ikke leve op til vejledningsforpligtigelsen. Dette er ikke nødvendigvis et udtryk for, at sagsbehandler ønsker at udøve magt over for borgeren, men kan forstås som en indlejret magt i systemets måde at fungere på. Dermed bliver magtforholdet et strukturelt vilkår, der hersker i beskæftigelsessystemet, som bliver yderligere forstærket, hvis forløbet ikke tilpasses de forudsætninger, borgeren kommer med (Christensen & Jensen, 2019).

Desuden kan den asymmetriske magtrelation også forstås i relation til Bourdieu og Michel Foucault. Bourdieu ser magt som en social relation, der tager sit udsnit i forskellige felter. Hvordan magtrelationer dannes og fungerer, beskriver Bourdieu ud fra begrebet kapitalformer. Der findes forskellige former for kapital og de giver en fordel indenfor et givent felt. Som tidligere redegjort for er beskæftigelsessystemet et socialt felt, hvor der gælder visse regler og normer, samt kapital som har værdi i feltet (Bourdieu & Wacquant, 1996). Ud fra Bourdieus tankegang er borgere med ASF underlagt den magt, der opstår på jobcentret, fordi de ikke har adgang til feltets doxa, eller besidder de rette mængder kapital. Borgere med ASF er grundet deres diagnose ikke klædt på til at kunne forstå og indgå i den doxa, der hersker. Da sagsbehandleren forstår doxaen og besidder større kulturel, social og symbolsk kapital i beskæftigelsessystemet end personer med ASF, kommer det til at fremstå som om, at de har større værdi og dermed magt over borgerne. Doxaen handler ikke udelukkende om at kunne navigere i feltets gældende regler og normer, men også antagelser om, hvad den gode borger er, og hvad man som borger skal kunne leve op til. Når borgere med ASF ikke automatisk formår at leve op til disse underliggende antagelser, kommer de til at fremstå som afvigende i feltet. Det medfører, at de kommer til at fremstå i en ringere position, hvorefter magten forskydes yderligere.

Hvor man gennem Bourdieus teorier primært kan forstå magt som værende et element i de sociale strukturer og i en ujævn fordeling af kapitalformer, kan man gennem Foucaults teorier forstå magt som et element, der kommer til udtryk gennem normer og diskurser, og som former individets syn på dem selv og deres plads i samfundet. Foucaults magtforståelse kan derfor benyttes til at forstå, hvorfor der opstår marginalisering via internalisering af normalitetsforståelser hos borgere med ASF (Mik-Meyer & Villadsen, 2007). Hvad der fremstår som værende normalt, afhænger af samfundsmæssige diskurser og institutionelle praksisser. Skoler, sundhedssystemet, arbejdsmarkedet m.m. er med til at definere sociale normer og værdier, herunder, hvad der er rigtig kommunikation, rigtig social adfærd og hvad der er den rigtige måde at leve på. Normerne og værdierne bliver ikke bare forventninger til os som mennesker, men også til noget som vi bliver målt på. Borgere med ASF afviger ofte fra normerne grundet deres diagnose, hvilket kan medføre, at borgere med ASF begynder at internalisere samfundets normer, forventninger og værdier. For borgere med ASF kan det betyde, at de forsøger at maskere deres autistiske adfærd, begynder at få negative opfattelser om dem selv og dermed kan komme til at føle skyld og skam over deres sociale udfordringer. Borgere med ASF kan derfor opleve sig selv som afvigende, fordi de spejler sig i samfundets

standarder for, hvad der er normalt. Dette kan medføre, at borgere med ASF kommer til at opleve marginalisering, hvor de udelukkes fra dele af samfundets felter og dermed befinder sig i en situation, hvor der hersker magtudøvelse.

Yderligere indebærer Foucaults magtforståelse, at der er en anden side af magtens produktive væsen, som åbner op for at yde modmagt. Dermed bliver det i lyset af Foucaults magtforståelse muligt at se borgere med ASF som handlekraftige individer og ikke kun som ofre. Da Foucault anskuer magt som uforudsigelig, kan den derfor kun eksistere i selve aktiviteten. Det betyder, at magten ikke kan afgrænses til en enkelt person, da magt ifølge Foucault ikke er noget, der kan ejes, deles, frarøves eller erobres, men i stedet noget der finder sted i spændingsfeltet mellem parterne. Borgere med ASF har derfor også en magt og kan derfor stå imod den magt, de oplever i relationen til sagsbehandleren. Dette fordi magten, ifølge Foucault, altid er en dobbeltsidet størrelse, hvor magten altid vil avle en form for modstand. Det betyder, at der hvor der er magt, er der også modmagt. En af pointerne hos Foucault er desuden, at des mere eksplicit en magtudfoldelse er, des lettere er det at gøre modstand. Hvorimod en mere diskret magtform kræver en velgennemtænkt og indirekte modstand. Magten er en styring af andre menneskers muligheder. Modmagten behøver ikke nødvendigvis at være af konfronterende karakter, men kan også komme til udtryk ved at borgere med ASF udtrykker sig om deres behov og stiller krav og forventninger til deres sagsbehandler. Det er dog ikke alle borgere med en autismediagnose, der vil have mulighed for at stille sådanne krav. Derfor kan et element til at opnå modmagt være, ligesom både Kim, Jane og Filip nævner, at have en bisidder med. En bisidder kan som tidligere nævnt agere tredjepart og frembringe vigtige perspektiver for borgeren og dermed mindske magten. (Heede, 2002).

Ubalancen i magtforholdet hersker ikke udelukkende i jobcenterregi, men også i mødet mellem borgerne og arbejdspladserne. F.eks. fortæller Kim om, hvordan der også hersker en magtubalance i virksomhederne, som kan gøre det svært at få tingene sagt:

“Men jeg tror noget af det, der er mest udfordrende, det er, at det kræver jo en enorm selvindsigt, når du har nogle benspænd eller forhold, som der enten skal tages hensyn til, eller som er relevante i en arbejdsstilling. Så at lære, hvad der er i orden for mig at stille krav til folk som teknisk set har en højere status eller stand, det er svært” (bilag 5, s. 8).

Kim fortæller om, hvordan det kan være vanskeligt for ham at stille krav til de særlige hensyn, der skal tages til ham, overfor en arbejdsgiver, fordi vedkommende er i en højere position end ham selv. Magtbalancen mellem arbejdsgiver og borger kan gøre det svært at sige fra og bede om tilpasninger, fordi borgeren ikke udelukkende skal kunne navigere i egne udfordringer, men også kunne indgå i et normsæt, hvor arbejdsgiveren er en autoritet. Denne ubalance i magtforholdet kan udjævnnes ved at inddrage en virksomhedskonsulent til forhandling og formidling af krav. En virksomhedskonsulent ville kunne fremlægge behov og støttetiltag og dermed sikre, at de nødvendige hensyn kommer til udtryk uden at det alene hviler på borgeren. Det kan dermed være en afgørende faktor i overgangsperioder eller i forbindelse med etablering af arbejdsforhold. Dog kan dette medføre manglende mulighed for at tage ejerskab for borgeren og i sidste ende fordele magten på andre aktører end på borgerne selv. I stedet for at styrke borgerens handlekraft, flyttes ansvaret derimod til de professionelle. Dette medfører, at magten bliver fastholdt hos systemets aktører frem for hos borgeren selv. Der kan derfor være behov for at skabe en balance, hvor støttepersonerne kan bidrage til at skabe tryghed, men uden at fratage borgerens stemme i mødet med arbejdspladsen eller muligheden for empowerment.

At blive tabt i overgangen

Et andet tema, som er trådt frem i analysen af empirien, er fænomenet at blive tabt i overgangen til job. Dette kan både være i overgangen fra længerevarende ledighed og jobcenter forløb til beskæftigelse og fra uddannelse til beskæftigelse. For personer med autisme kan disse overgange være særligt belastende, fordi de indebærer skift i krav og struktur, som kan være svære at navigere i. Informanterne fortæller om oplevelser, hvor de føler, at overgangene kan virke uoverskuelige, fordi de ikke føler sig grebet.

Mads fortæller blandt andet, at han oplever, at *“det sværeste er at få folk videre efter skolen, der kommer man lidt til at sidde fast”* (bilag 1, s. 20). Dette viser det brud, der kan opstå, når man eksempelvis forlader et skolemiljø med faste rutiner og skal træde ind i et nyt univers, hvor krav om fleksibilitet og omstillingsparathed kan være anderledes. Derudover kan skiftet være svært, fordi det er uklart, hvad det næste skridt er, hvem der tager over, og hvordan man agerer i den nye kontekst, fordi der kan mangle konkret guidning, hvilket medfører, at borgerne kan miste overblikket og dermed blive *“handlingslammet”*.

Denne overgang kan forstås som et skift mellem felter, hvor borgeren befinder sig i et nyt felt med nye normer og forventninger, igen uden at kende feltets doxa, hvilket kan medføre tab af handlekraft og manglende evne til at omsætte sine ressourcer til kapital, hvilket kan gøre overgangen særligt sårbar (Bourdieu & Wacquant, 1996).

Denne problemstilling beskrives i Videnscenter om Handicaps undersøgelse (2020), der fremhæver, at personer med funktionsnedsættelser er særligt sårbare i overgangsperioder. Rapporten peger som tidligere beskrevet på, at der mangler sammenhæng, struktur og koordinering mellem de forskellige aktører, såsom uddannelsessteder, jobcenter og a-kasser. Det betyder, at ansvaret for at skabe overblik og ny struktur placeres hos borgeren selv, hvilket kan være vanskeligt for personer med ASF, som kan have behov for faste rammer og konkret støtte for at kunne forstå nye krav.

Derover fortæller Pia, at hun ofte har oplevet, at når personer med autisme har været i længerevarende forløb og derefter skal overgå til beskæftigelses eller andet tilbud, opstår der et brud:

“Når vi så har fået dem op til et godt niveau, og de egentlig er kørende, når vi så slipper dem, så slipper vi dem lige pludselig ud i en verden, som ikke har den viden, som vi har. Så nogle gange, så går de lidt tabt i systemet igen” (bilag 3, s. 12).

Dette udsagn tydeliggør, hvordan der i overgangen kan opstå et skift fra en tryk ramme til et nyt miljø, hvor der ikke nødvendigvis er den samme forståelse eller struktur og kontinuitet, hvilket kan skabe usikkerhed. Når en tryk ramme forsvinder, uden at en ny etableres, kan den manglende forudsigelighed heri føre til tab af retning for borgeren. For personer med ASF kan selv mindre ændringer skabe usikkerhed, og hvis overgangene ikke er tilstrækkelig koordinerede, så de tager højde herfor, risikerer borgeren at miste fodfæste i processen.

Manglende oplevelse af meningsfuldhed

Et gennemgående tema vi er kommet frem til igennem vores analyse af vores empiri, er en oplevelse af manglende meningsfuldhed i forløbet og indsatser i jobcenterregi. Flere informanter beskriver, hvordan de ikke forstår formålet med de aktiviteter, de bliver pålagt at skulle deltage i. De beskriver, at de ikke oplever, at forløbene giver mening, udvikler dem

eller flytter dem tættere på arbejdsmarkedet, hvilket kan påvirke deres motivation til at deltage. Jane fortæller blandet andet: *“Der er jo igen det der med, at de bare sender mig ud i alt muligt uden sådan rigtigt at tænke over, om det er noget, jeg har behov for og noget, der er godt for mig”* (bilag 4, s. 4).

Tilsvarende beskriver Mads, hvordan han gentagne gange blev sendt til vejledningsforløb om uddannelser, han ikke fandt interessante, hvilket skabte frustration og en følelse af spild af tid. Han oplevede, at der ikke blev taget hensyn til hans interesser eller forudsætninger, og det gav derfor ikke mening for ham (bilag 1). Dette er eksempler på, hvordan det spiller en afgørende rolle for personer med ASF, at det, de skal lave, skal give mening for dem.

Oplevelsen af manglende mening med forløbene kan kobles til Antonovskys teori om oplevelse af sammenhæng (OAS). Ifølge Antonovsky består OAS af tre komponenter: Begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed. Når informanterne beskriver, at de ikke forstår formålet med de indsatser, de deltager i, peger det på en lav grad af begribelighed. Samtidig kan deres oplevelse af ikke at kunne påvirke eller forstå processen ses som et udtryk for lav grad af håndterbarhed, idet de ikke har oplevelsen af at have kontrol og indflydelse på deres eget forløb. Når borgeren ikke kan se nogen personlig værdi eller føler sig engageret i forløbet, som f.eks. når der iværksættes indsatser uden for borgerens interesseområder, svækkes meningsfuldheden. Den manglende oplevelse af, at indsatsen giver mening eller bidrager til noget vigtigt, kan føre til lav motivation og oplevelse af afmagt i mødet med systemet. Når de tre elementer i OAS svækkes, reduceres den samlede OAS (Antonovsky, 2000). For personer med autisme, som ofte har et særligt behov for forudsigelighed og struktur, kan denne manglende oplevelse af sammenhæng være særligt belastende.

Det er ikke kun personer med ASF, der oplever denne meningsløshed i deres sagsforløb. Der hersker en generel samfundstendens, der peger på, at mange borgere i beskæftigelsesindsatsen har en oplevelse af, at de skal igennem diverse forløb, som ikke føles relevante for deres situation og som derfor oplever indsatser som meningsløse (Wang, 2021). Spørgsmålet bliver derfor, om denne oplevelse af meningsløshed rammer personer med autisme ekstra hårdt i et omfang, der kræver særlig opmærksomhed. Personer med autisme har ofte et behov for forudsigelighed, struktur og tydelig sammenhæng mellem handling og mål (Sheldrick-Michel & Sheldrick-Michel, 2024). Hvis denne sammenhæng ikke er tydelig

og konkret, kan oplevelsen af meningsløshed derfor forstærkes. Sammenhængen mellem oplevelsen af meningsfuldhed og forståelse for formål beskrives af Pia, som fortæller om, hvordan hun, med hjælp fra en bisidder, oplevede en følelse af meningsfuldhed, efter at have opnået forståelse for målet: *“Så jeg vidste lige præcis fra A til Å, hvad det var, jeg skulle hele vejen igennem. Det var som om, at jeg så lidt bedre kunne se meningen med det, fordi jeg kunne se, hvad det skulle bruges til”* (bilag 3, s. 9). Hvis formålet med en indsats ikke er klart kommunikeret, kan det skabe usikkerhed, da det kan påvirke forståelsen af sammenhængen. Manglende oplevelse af meningsfuldhed kan derfor ikke alene opfattes som reel meningsløshed i indsatserne, men også opfattes som et udtryk for, at kommunikationen og tilrettelæggelsen af indsatserne ikke tager højde for den måde, borgere med autisme bearbejder informationer på. Flere af informanterne understreger vigtigheden af klar kommunikation. Kim fortæller blandt andet at: *“Så bliver man, ligesom nødt til, at sørge for at sikre, at når man kommunikerer med dem, skal man ligesom sikre, at det man kommunikerer, bliver modtaget korrekt, fordi det er ikke sikkert, at man hører det samme”* (bilag 5, s. 13). Dette understreger vigtigheden af, at indsatser, forløb og formål kommunikeres klart, så det ikke kræver abstrakt tankegang at koble indsatsen til formålet og dermed meningsfuldheden. Det kan derfor overvejes, om meningsløsheden, som mange borgere med autisme oplever, ikke blot er et resultat af selve indsatserne, men af den måde, de formidles og tilpasses på. Hvis formålet bliver tydeliggjort, og borgeren oplever sig forstået og inddraget, kan en indsats, som tidligere virkede meningsløs, i stedet opleves som relevant og støttende. Hermed bliver klar og konkret kommunikation afgørende for, at borgeren kan se meningen med forløbet og forstå formålet med indsatsen. Derfor vil det særligt i kommunikationen med borgere med ASF være vigtigt at overveje, hvilken kommunikationsstil man benytter. For at sikre at der kan kommunikeres et klart og konkret formål, kan man benytte den rammesættende stil. Denne stil er kendetegnet ved tydelig struktur, klare mål og konkrete anvisninger (Kongsgaard, 2020). For borgere med autisme, kan det være afgørende for forståelsen og dermed oplevelsen af meningsfuldhed, at kommunikationen ikke overlader for meget til abstrakt fortolkning, men derimod giver en tydelig ramme, som kan skabe forudsigelighed og tryghed. Den rammesættende stil kan derfor anvendes, når der skal formidles formål, indhold og forventninger i sagsforløbet, så borgeren kan se meningen med indsatsen og forstå, hvordan det hænger sammen med deres overordnede mål. I andre situationer, hvor man ønsker, at motivationen og meningen med indsatsen skal komme fra borgeren selv, kan det også være fordelagtigt at benytte den

inddragende kommunikationsstil. Her er fokus på dialog, refleksion og medinddragelse af borgerens egne perspektiver og ønsker. Når man arbejder med personer med ASF, kræver brugen af denne stil dog nogle særlige overvejelser. Som tidligere beskrevet i analysen og som informanterne fortæller, kan mange med autisme have svært ved at udtrykke egne behov og tanker, ligesom de kan være udfordret i forhold til forestillingsevne og abstrakt tænkning. Det betyder, at samtale og spørgsmål, der kræver, at borgeren selv skal forestille sig mål eller ønsker for fremtiden, i visse tilfælde kan være vanskeligt at besvare. Derfor kan anvendelse af den inddragende stil medføre frustration og usikkerhed, hvis borgeren ikke oplever at kunne leve op til forventningen om selv at definere formål eller retning og dermed ikke i sig selv være meningsskabende for borgeren. I stedet kan det være hensigtsmæssigt at kombinere den rammesættende og den inddragende stil, hvor man som sagsbehandler først tydeliggør rammer, formål og muligheder, og derefter støtter borgeren i at udtrykke sine egne ønsker inden for disse rammer. På den måde skabes der både struktur og forudsigelighed, samtidig med at borgeren støttes i at opnå indsigt i meningsfuldheden i forløbet.

Med den nye beskæftigelsesreform, som er under implementering, har man ønsket at gøre op med de indsatser, som borgerne oplever som meningsløse, og i stedet skabe mere fleksible og tillidsbaserede forløb, hvor indsatsen i højere grad tager udgangspunkt i borgerens egne mål og ønsker. Reformen understreger, at borgeren skal være medspiller i planlægningen af sin indsats, hvilket i teorien kan øge oplevelsen af ejerskab og meningsfuldhed (Beskæftigelsesministeriet, 2025a). Spørgsmålet er dog, om reformens intentioner kan realiseres i praksis, hvis kommunikationen mellem sagsbehandler og borger fortsat forbliver uklar eller for abstrakt for mange med autisme, hvorfor øvrige faktorer, såsom kommunikationsformer er vigtige at have for øje når de individuelle forløb formidles og tilrettelægges.

Relationen til sagsbehandleren

Et andet tema som er trådt frem i empirien er relationen til sagsbehandleren. Flere af informanterne italesætter, hvor vigtigt det er for dem at blive hørt, respekteret og at en tillidsfuld relation er essentiel.

Relationen mellem den professionelle og borgeren er afgørende og muligvis vigtigere end valget af metoder og indsatser. Relationen er i lige så høj grad påvirket af, hvor god

sagsbehandleren er til at skabe mening og sammenhæng mellem indsatser og borgerens liv samt hvor god vedkommende er til at bruge, mærke, udvise og respondere på og med følelser i den professionelle ramme (Kongsgaard, 2020). Blandt andet fortæller Filip:

“[...] så tror jeg, det er meget vigtigt, at man har en grundlæggende respekt overfor hinanden og lytter til hinanden, når man taler. Den kan i hvert fald godt mangle inde ved kommunen. Jeg ved ikke, om det er på grund af travlhed, eller om det er fordi, der er så mange sager i gang på samme tid. Jeg synes i hvert fald, den ryger hurtigt” (bilag 2, s. 2).

Filip nævner, hvordan det er vigtigt at blive hørt og at der er respekt for hinanden. Han beskriver også, hvordan han ofte har følt, at det har manglet. Det kan derfor tyde på, at der har været noget i relationen mellem ham og hans sagsbehandler, der ikke har fungeret. Generelt når man taler om den gode relation, beskriver mange borgere og sagsbehandlere det ofte med ord som varme, respekt, tillid, empati, med mere. Det kan dog være svært at forholde sig til, hvornår det så er til stede. For at undersøge nærmere, hvornår der er tale om den gode relation, kan man benytte Esben Hougaards model for relationer (Kongsgaard, 2020). Modellen kortlægger, hvad der skal være til stede hos den professionelle og borgeren, samt hvad der skal være til stede i kontaktfeltet mellem dem, for at relationen lykkes. Hougaard adskiller det personlige forhold mellem sagsbehandler og borger fra selve samarbejdet. I forhold til sagsbehandlerens bidrag til det personlige forhold kan vedkommende blandt andet bidrage med varme, accept og empati. Borgeren kan bidrage med tillid, venlighed og imødekommenhed. Fælles kan de bidrage med enigheden om graden af styring. Med hensyn til samarbejdsforholdet kan sagsbehandleren bidrage med ekspertise, engagement og styrke borgerens forventninger. Borgeren kan bidrage med motivation og positive forventninger og fælles kan der bidrages med enighed om mål eller enighed om opgaver (Kongsgaard, 2020). Det er dog lidt firkantet stillet op, da det i praksis ikke altid vil være så nemt at få relationen til at lykkes. Det er heller ikke alle relationer, hvor lige meget fra modellen kan bruges. Det afhænger i lige så høj grad af formålet med samtalen, rammen og den pågældende situation. Derfor kan modellen især benyttes til de situationer, hvor relationen ikke fungerer (Kongsgaard, 2020). Man kan som professionel forsøge at se ind mod egen praksis og undersøge, om der er steder i relationen, hvor ens bidrag ikke er til stede eller hvor man mislykkes med f.eks. at udvise accept eller ekspertise. Som vi tidligere har beskrevet, er det afgørende, særligt for borgere med ASF, at de kan se meningen med forløbet

og diverse indsatser. Det er derfor relevant, om sagsbehandleren formår at gøre indsatsen og forløbet meningsfuldt for borgeren. Borgeren vil ikke kunne bidrage med f.eks. motivation, hvis ikke sagsbehandleren først har formået at skabe meningsfuldhed.

Et vigtigt element i den gode relation er tillid. Personer, der har brug for hjælp fra det offentlige, befinder sig ofte i en situation, hvor håbet og forventningerne om noget positivt og meningsfuldt er svækket (Eide & Eide, 2007). En undersøgelse foretaget af VIVE viser, at tillid ikke kan forudsættes i mødet mellem borgere og systemer, men at det derimod er noget, der aktivt skal opbygges gennem konkrete handlinger. Denne tillid kan blandt andet opbygges gennem god, løbende og ærlig kommunikation, hvor sagsbehandler formår at være tydelig omkring formål, forventninger og næste skridt i sagen. For borgere med autisme, der ofte tolker kommunikation meget konkret og hvor der kan opstå utryghed ved uklarhed, kan der opstå mistillid (VIVE, 2021). Det er derfor vigtigt, at de professionelle formår at styrke tilliden. Dette kan gøres ved at give omsorg, være til stede, lytte og sørge for, at personen får den hjælp, vedkommende har brug for (Eide & Eide, 2007). Dette kan blandt andet gøres gennem psykologisk tryghed, hvilket handler om at få skabt et trygt rum under mødet med borgerne, hvor ingen bliver straffet eller ydmyget for at italesætte deres ideer, spørgsmål eller bekymringer. Det er en forudsætning for et godt samarbejde og kan bidrage til øget trivsel blandt borgerne (Ejrnæs, 2019). Den psykologiske tryghed er ikke givet på forhånd, men bliver skabt via kommunikation. Dette kan gøres gennem diverse kommunikationsstile, men et vigtigt element er aktiv lytning. Aktiv lytning indebærer at give borgeren fuld opmærksomhed, hvilket gøres gennem både nonverbal og verbal kommunikation. Nonverbal adfærd viser, at man er henvendt mod og opmærksom på den, som man taler med. Gennem verbal kommunikation gives der små verbale opmuntringer, som viser, at man er til stede og følger med (Eide & Eide, 2007). Evnen til at lytte aktivt er muligvis den vigtigste og mest grundlæggende og komplekse færdighed i professionel kommunikation, fordi den netop er med til at opbygge tillid til borgeren. Derudover kan man forestille sig, at gensidig respekt, gennemsigtighed, kontinuitet og tid også er vigtige elementer i at få opbygget tillid, da det sammen med psykologisk tryghed og aktiv lytning vil skabe et tillidsfuldt og trygt rum.

Derudover peger undersøgelsen fra VIVE på, at tillid kan styrkes, når borger og kommune samarbejder om at afdække problemstillingen og derudfra former den bedst mulige hjælp, så borgeren oplever at blive aktivt inddraget. Et af de forhold, der særligt er med til at nedbryde tillid, er hyppige sagsbehandlerskift. VIVE betegner denne faktor som en stor barriere for

tillidsopbygningen, fordi tillid i høj grad skabes gennem kontinuitet og genkendelighed i relationen (VIVE, 2021). Dette fænomen beskrives af flere af informanterne og Kim fortæller blandt andet, hvad det har betydet for ham at have en fast sagsbehandler:

“Det handler mere om relationen. Om at, det er den person, der har haft mig i forløb, det er den person, der har lært mig at kende, lært mine udfordringer, lært mine omstændigheder og ved hvornår der kan være noget man skal tage hensyn til, uden jeg nødvendigvis er i stand til at sige det” (bilag 5, s. 8).

For borgere med autisme kan disse skift være særligt belastende, fordi der ofte vil være tale om en langsom opbygning af relation og dermed tillid. Hyppige skift skaber derfor ikke blot frustration, men afbryder også den kontinuitet, som er nødvendig for, at der kan opbygges tillid.

At passe ned i en kasse

Flere af informanterne fortæller, at de igennem deres sagsforløb, har stået med en følelse af at blive presset ned i en bestemt kasse, som de ikke nødvendigvis passede i. F.eks. beskriver Filip at:

“Grundridset er, at det er et meget rigidt system, og man har lidt en følelse af, at hvis der ikke står dit navn under de forskellige paragraffer, så kommer du ikke ind. Jeg føler også, at man skal komme gennem et nøglehul, der næsten ikke er der.” (bilag 2, s. 3)

Denne oplevelse står i kontrast til intentionerne i beskæftigelsesindsatsloven, som tidligere er beskrevet, om at indsatserne skal være helhedsorienteret og tage udgangspunkt i borgernes individuelle forudsætninger og behov. Informanterne beskriver sagsforløb, hvor de oplevede, at systemet i højere grad forsøger at tilpasse borgeren til de allerede eksisterende forløb frem for at tilpasse indsatserne til den enkelte borger. Jan beskriver denne oplevelse som: *“Jeg tænker måske, det er fordi, at det er ikke nødvendigvis borgeren, de tager udgangspunkt i. Det er deres egne rammer”* (bilag 5, s. 7). Begge udsagn peger på et møde med et system, hvor procedurerne og standardiserede regler kommer til at overskygge den individuelle tilgang. Når indsatsen bliver præget af faste rammer og manglende plads til individuelle

tilpasninger, kan borgerne føle sig reduceret til et sagsnummer frem for at blive mødt som hele mennesker. Informanternes beskrivelse af, at rammernes betydning vægtes højere end individuelle behov, kan forklares med flere årsager. Denne form for praksis kan forstås ud fra Lipskys teori om street-level-bureaucracy. Her beskrives, hvordan frontlinjemedarbejdere, såsom socialrådgivere, kan befinde sig et krydspres, hvor der ikke er konsensus mellem de ressourcer og muligheder, der findes indenfor de rammer sagsbehandleren handler indenfor og borgernes forventninger og behov (Christensen, 2021). Dette hænger også sammen med, at flere af informanterne beskriver deres sagsbehandlere som travle, som Filip blandt andet fortæller her: *“Jeg ved ikke, om det er på grund af travlhed, eller om det er fordi, der er så mange sager i gang på samme tid”* (bilag 2, s. 2). Dette krydspres kan føre til, at der udvikles afværgemekanismer, som f.eks. automatisering af service, hvor der kan ske en tendens til at standardisere indsatser, hvor problemstillinger behandles ud fra generelle procedure frem for de individuelle behov, hvilket kan skabe en oplevelse af, at man bliver presset ned i en boks som borger (Christensen, 2021).

Derudover beskriver Filip også at:

“For kommunen har det betydet enormt meget, at jeg fik en diagnose. Man kan ikke rigtig få sparket en dør ind, uden du har en diagnose. [...] hvis der ikke er papirer på det, så behøver man ikke at gå det step videre.”(bilag 2, s. 1)

Dette viser en oplevelse af ikke at blive anerkendt for sine udfordringer og behov, hvis man ikke passer ned i en bestemt kasse, som i dette tilfælde er en diagnose. Den manglende anerkendelse betyder, at borgerens ord og oplevelser i sig selv ikke tillægges værdi, før de kan dokumenteres gennem et formelt “stempel”. Dette kan igennem Axel Honneths anerkendelsesteori forstås som en et brud i den retslige og den solidariske sfære, hvor borgeren ikke mødes som et menneske med unikke forudsætninger, men som et objekt, der skal leve op til bestemte systemkrav. Denne manglende anerkendelse kan føre til oplevelser af afmagt og mistillid til systemet, hvor borgeren ikke føler sig set eller forstået (Honneth, 2006). Når man oplever, at ens udfordringer først anerkendes, når de kan “bevises”, risikerer det at skabe en distance mellem borger og system, hvilket stemmer overens med informanternes oplevelser.

Fordomme

Flere af informanterne fortæller, at de er blevet mødt med fordomme på baggrund af deres diagnose. F.eks. beskriver Filip *“at grunden til at det kører godt herude er fordi, jeg føler, at der er en grundlæggende respekt for mig som person. Mange virksomheder kan måske have mistro til os og fordomme. Jeg tror fordommene er den største barrierer”* (bilag 2, s. 4). Derudover beskriver Pia også:

“Der er stadigvæk fordomme, selvom vi ser rigtig meget om autisme i nyhederne og tv, radio og alt muligt. Men jeg kan også godt forstå det, fordi det går meget langsomt med researchen. Men ja, det er jo også noget, vi har snakket om, at man kunne tilbyde at komme ud til nogle firmaer og sige, at det faktisk ikke er så svært igen at rumme de her mennesker. Og mange af dem er jo egentlig også selvkørende, hvis de bare får de rigtige forhold” (Bilag 3, s. 11).

Disse udsagn peger på, at personer med autisme står overfor en række fordomme i mødet med beskæftigelsessystemet og det øvrige samfund, som kan vanskeliggøre deltagelsen. Det kan forstås gennem Hans-Georg Gadamer's teori om forforståelse. Gadamer mener, at vi altid ser verden gennem nogle briller, som gør det muligt at opnå system og orden i det, vi står overfor. Denne forforståelse består af vores tidligere erfaringer, viden, normer og værdier, som former, hvordan vi forstår og møder andre mennesker (Alminde, 2008). Når virksomheder og sagsbehandlere møder personer med autisme, gør de det derfor ud fra deres forforståelse, som kan indeholde stereotyper eller stigmatiserende antagelser. Deres fordomme kan være præget af, hvordan personer med ASF er, eller hvordan de opfører sig. Det er sådanne fordomme, som informanterne oplever som værende en af de største barrierer for at blive mødt med åbenhed og respekt. Forforståelse behøver nødvendigvis heller ikke at være et problem. Problemet opstår, når det skaber stereotypisering og stigmatisering. Stereotyper kan med andre ord beskrives som fordomme og kommer til udtryk i mødet mellem mennesker, der er fremmede for hinanden. Vi kommer ofte til at se mennesker gennem de antagelser og forventninger, som vi forbinder den fremmede med (Skytte, 2015). Pia illustrere dette, når hun fortæller, hvordan personer med ASF ofte mødes af fordomme, om at være doven:

“Men det er ligesom det, som jeg tror kan gøre rigtig meget, fordi hvis man ikke har den her autisme-viden, så hvis man møder nogen med autisme, så kan man godt tænke, jamen de virker dovne, de virker ikke til at gøre det, jeg beder dem om. Hvis man så får en med autisme-viden og siger, okay, jeg præsenterer dem for de her ting, sådan her og sådan her, fordi for mange med autisme, der skal det give mening, hvorfor de skal gøre det” (Bilag 3, s. 7).

Problematikken med stereotypiseringer, såsom at personer med autisme er dovne, er, at det kan føre til stempling. Ved stempling tilskrives en person nogle bestemte negative egenskaber på baggrund af enkelte handlinger, kropslige karakteristika, etnisk baggrund, social position m.m. Disse negative egenskaber kan blive et stigma, som personer med autisme kommer til at identificere sig med. Ifølge Erving Goffmans stigmatteori er stigma dybt miskrediterende eller nedværdigende egenskaber, der tillægges personer. Goffman opererer med tre former for stigma: kropslige vederstyggeligheder, diskrediterende personlighedstræk og stammestigma. Når Pia beskriver, hvordan personer med ASF har fået et label som værende dovne og ikke gider udføre diverse opgaver, så opfattes det af Goffman som et diskrediterende personlighedstræk (Goffman, 2009). For personer med autisme kan det medføre, at de får en total identitet som “autisten”, hvilket kommer til at få en negativ betydning. For personer med ASF kan det resultere i stigmatiseringsprocesser, hvor de begynder at få en negativ selvopfattelse ud fra stemplingen (Skytte, 2015). Det er også det, Goffman beskriver som “afvigerkarriere”. Begrebet afviger refererer til, hvordan mennesker, der bliver mødt af stereotype negative forventninger efterhånden udvikler en selvopfattelse som afviger. “Afvigeren” kan så, ifølge Goffman, enten ende med at leve op til de negative forventninger eller afvise dem (Goffman, 2009).

Et andet eksempel på nogle af de fordomme, personer med ASF møder italesætter Filip: *“Jamen jeg har på et tidspunkt hørt, at det at have autisme er det samme som at have en lav IQ” (Bilag 2, s. 4).* Denne antagelse kan, ligesom det at blive stemplet som doven, føre til stigmatisering, hvor personer med ASF konstant mødes med lave forventninger til deres kompetencer. Hvis omgivelserne fastholder en opfattelse af, at autisme er lig med lav IQ, kan det gennem stigmatiseringsprocesser føre til, at individerne internaliserer det, og begynder at handle i overensstemmelse med omgivelsernes negative forventninger. Dermed får de en afvigerkarriere, fordi de fordomme omgivelserne har, er med til at forme deres egen forståelse af dem selv.

Både Pia og Filips udsagn viser, hvordan fordomme og manglende viden om autisme kan skabe barrierer. Gadamers begreb om forforståelse kan hjælpe med at forstå, hvorfor fordomme opstår, nemlig fordi vi mennesker har behov for at kunne skabe system og orden, når vi navigerer rundt i verden (Alminde, 2008). Goffmans teori viser hertil, hvilke konsekvenser fordomme kan have. For at nedbryde dette kræver det både hos virksomhederne, samfundets borgere og sagsbehandlere, at der sættes fokus på egen forforståelse og hvordan man stempler andre mennesker, der er fremmede for os. En del af det kan afhjælpes ved at skabe mere viden omkring personer med ASF, hvilket overvejes yderligere i følgende afsnit.

Manglende autismeforståelse i beskæftigelsessystemet

Et tema som går igen på tværs af informanterne, er oplevelsen af, at de personer de møder i deres forløb, både i jobcenteret og ude på virksomhederne, ofte har en manglende grundlæggende viden om autismediagnosen. Denne manglende viden betyder, at borgerne ikke altid bliver mødt på en måde, der tager højde for deres behov, deres kommunikation eller deres forståelsesrammer. Dette kan medføre, at borgerne med autisme ikke oplever at blive forstået eller anerkendt for deres faktiske forudsætninger og evner. Den manglende viden om autisme fører ikke kun til lave forventninger, hvor borgeren undervurderes eller opfattes som mindre kompetent, end de faktisk er. Den kan også resultere i urealistisk høje forventninger, fordi omgivelserne ikke forstår de kognitive og sociale udfordringer, som kan være forbundet med diagnosen. I begge tilfælde skabes et misforhold mellem borgerens faktiske forudsætninger og de krav, der stilles og dette kan forstærke oplevelsen af ikke at blive mødt eller forstået som den person, man er.

Oplevelsen af manglende viden kommer til udtryk på flere niveauer gennem informanternes fortællinger. Pia beskriver eksempelvis at:

“Og er der så nogle, der vil ansætte mig, når de finder ud af, at jeg er flexjobber og har autisme og sådan noget? For jeg har oplevet, at folk har været tilbageholdende, fordi de fandt ud af, at jeg har autisme” (Bilag 3, s. 7).

Dette udsagn indikerer, hvordan manglende viden skaber usikkerhed og tilbageholdenhed hos arbejdsgivere. Pia forklarer yderligere, at *“Når vi prøver at finde praktik, så er folk sådan meget tit, at autisme, det ved vi ikke en skid om, så det kan vi ikke rumme”* (Bilag 3, s. 11). Dette viser, hvordan manglende viden om autisme i samfundet kan blive en direkte barriere for deltagelse i arbejdsfællesskaber.

Flere informanter beskriver, hvordan misforståelser og manglende viden skaber problemer i praksis. Jane fortæller eksempelvis, at det ikke altid handler om store ændringer i selve arbejdet, men om at virksomhederne sætter sig ind i diagnosen og den enkeltes behov, samt at opgaver ofte blot skal præsenteres mere tydeligt for at undgå misforståelser i kommunikationen. Det understreger, at personer med autisme ikke nødvendigvis har behov for vidtgående hensyn, men for en grundlæggende forståelse hos dem, de møder.

Informanterne peger samtidig på, at når der faktisk er autisemefaglig viden til stede, skaber det store forandringer. Pia beskriver, hvordan det gør en væsentlig forskel, når der er en konsulent eller mentor, som har forståelse for autisme (bilag 3). Dette understreger, hvilken positiv effekt det rent faktisk har, når de personer, hun møder, har en tilstrækkelig viden til at forstå hende som person og de egenskaber og udfordringer, hun kommer med.

Hvis forståelse og sympati ikke er til stede i relationen, kan det opleves som mangel på anerkendelse, hvilket bliver tydeligt, når man anvender Axel Honneths anerkendelsesteori. Ifølge Honneth har mennesker behov for at blive mødt med social værdsættelse, herunder at blive anerkendt for kompetencer og bidrag (Honneth, 2006). Når virksomheder eller sagsbehandlere mangler viden om autisme, bliver borgerne ofte mødt som en diagnose frem for individer med ressourcer. Igennem Honneths forståelser, kan dette tolkes som om, at anerkendelsen i den solidariske sfære udfordres, fordi borgerens evner og potentialer ikke bliver anerkendt eller tilskrevet værdi. Deres potentiale overses, og de føler sig ikke værdsat for det, de faktisk kan. Honneths teori beskriver, hvordan værdsættelse er afgørende for individets mulighed for at udvikle selvtillid. Når denne form for anerkendelse ikke er til stede, trues borgerens mulighed for at opbygge tro på egne evner og et positivt forhold til sig selv. At blive afvist i praktik, mødt med mistillid eller mødt med lave forventninger opleves derfor ikke blot som en praktisk forhindring, men som en dybere følelse af ikke at blive set som kompetent og værdifuld.

Samlet viser informanternes udsagn, at manglende viden om autisme ikke blot skaber fordomme, men også fører til misforståelser, afvisning og manglende anerkendelse. Set med Honneths begreber kan de beskrevne oplevelser forstås som manglende anerkendelse i den solidariske sfære, hvilket kan svække troen på egne evner og dermed påvirke muligheden for at deltage aktivt og meningsfuldt i beskæftigelsesindsatsen. En styrkelse af autisめefaglig viden blandt sagsbehandlere og virksomheder fremstår derfor som en nødvendig forudsætning for at skabe mere inkluderende og meningsfulde forløb for personer med autisme.

Delkonklusion

På baggrund af temaanalysen er vi kommet frem til, at der er ni forskellige temaer, som går igen. Analysen viser, at borgere med autisme møder betydelige udfordringer i mødet med beskæftigelsesindsatsen og arbejdsmarkedet, som særligt knytter sig til manglende struktur og forudsigelighed, uklare spilleregler, der påvirker dem på flere felter, problemer med at udtrykke deres behov og dermed få sagt tingene højt i mødet med sagsbehandlere. Oplevelsen af meningsfuldhed har også været et gennemgående tema, som har påvirket borgerne i deres sagsbehandlingsforløb. Informanternes udsagn understreger, at uforudsigelighed og skiftende, uklare rammer kan skabe usikkerhed og mental overbelastning, hvilket kan svække deres position, motivation og tillid til systemet. Derudover har analysen også vist, at der forekommer normer og uskrevne regler, både på arbejdspladser og i jobcenterregi, som kan være vanskelige at afkode og som kan føre til marginalisering, stigmatisering og misforståelser. Derudover peger analysen også på, at der hersker en ubalance i magtforholdet mellem borgere og sagsbehandlere samt mellem borgere og arbejdsgivere, som forstærkes af de kommunikative og sociale udfordringer, der følger med autismediagnosen, hvilket kan påvirke borgerens muligheder for at føle sig integreret i eget forløb.

På baggrund af disse fund kan det konkluderes, at beskæftigelsessystemets rammer og praksis kan udvikles, så det i højere grad kan rumme stabilitet og tilpasning i forhold til borgerens individuelle behov. Derudover kræves der også en mere struktureret, transparent og inkluderende praksis, der kan skabe forudsætninger for, at borgere med autisme i højere grad kan opnå og fastholde beskæftigelse eller få muligheden for at udnytte deres arbejdsevne.

Hertil kan der arbejdes med diverse tiltag, som kan understøtte en bedre tilgang til målgruppen, hvilket både kan have fordele og ulemper, både for borgeren og for praksis, som vil blive diskuteret i følgende afsnit.

Diskussion

I det følgende vil vi udfolde en diskussion, hvor vi kommer ind på den nye beskæftigelsesreforms betydning for beskæftigelsessystemet og borgere med autisme. Herudover diskuteres brugen af bisiddere og mentorer i forhold til muligheden for at kunne skabe empowerment for målgruppen. Vi vil også diskutere brugen af specialiserede indsatser samt ressourcemæssige hensyn under tilrettelæggelse af forløb. Derudover vil vi komme med konkrete eksempler på handlingsforslag til, hvordan man kan støtte målgruppen, så de får bedre muligheder for at deltage i beskæftigelsesindsatsen.

Politiske ændringer og deres betydning for praksis

Først og fremmest er det relevant at diskutere den nye beskæftigelsesreform, der blev indgået i april 2025 og som skal implementeres fra februar 2026 med flere faser over de løbende år. Intentionen med den nye reform er at skabe et mere effektivt, fleksibelt og mindre bureaukratisk system, *Mere værdighed, større frihed, færre samtaler* (Beskæftigelsesministeriet, 2025b). En af de væsentligste ændringer, som kan få betydning for personer med autisme er, at reformen ligger op til færre samtaler og dermed mindre kontakt til sagsbehandlere, hvilket vil skabe et øget krav til, at borgeren selv tager kontakt, når der opstår støttebehov. I mødet med personer med ASF, kan de øgede krav og forventninger få betydelige konsekvenser. Analysen har vist, at mange borgere med autisme netop har behov for kontinuitet, tæt støtte og klare rammer for at kunne navigere i deres forløb. Når reformen lægger op til en øget grad af selvstændighed, forudsætter det, at borgeren selv skal kunne vurdere, hvornår der er behov for hjælp samt selv at kunne tage initiativ til at kontakte jobcenteret. Dette kan i visse tilfælde være problematisk for personer med autisme. Pia beskriver f.eks., hvordan det i forvejen kan være vanskeligt for personer med autisme at tage kontakt til jobcenteret, blandt andet på grund af uklare kontaktveje:

“Jeg tror det, jeg oplevede som mest udfordrende på det tidspunkt og også bare nu, det er, når man skal ringe til det rigtige sted. Man bliver kastet rundt på 4-5 forskellige telefonnumre. Og jeg har selv arbejdet i kommunesystemet, så jeg forstår godt, hvorfor der er sådan lidt hulter til bulter med systemet. Men der kan jeg så godt finde ud af at ringe og specifikt sige, det er det her, jeg har brug for. Men jeg kan godt forstå andre, hvis de giver op efter, at de har ringet til 4 forskellige (Bilag 3, s. 6).

Dette udsagn viser, at selv en simpel opgave, som at ringe til jobcenteret, som den nye reform kan skabe et øget behov for, kan være forbundet med uforudsigelighed og risiko for at fare vild i systemet og dermed skabe usikkerhed. I forhold til den problematik som Pia påpeger, omkring usikre kontaktveje, kan der, som konkret handlingsforslag, arbejdes med at udvikle et simplere kontaktsystem eller med at give borgere tydelig instruktion i, hvem de skal kontakte, hvornår og hvordan, så borgerne har en direkte forbindelse til dem, som de har behov for at tale med.

Reformens krav om øget selvstændighed kan betyde, at personer med ASF i højere grad tabes i overgange eller helt undlader at tage kontakt til kommunen, fordi processen kan føles uoverskuelig. Dette kan i sidste ende få den konsekvens, at behov ikke bliver opfanget i tide og at borgerne ikke får den støtte, de har brug for, hvilket på den lange bane kan kræve mere vidtgående støttebehov, hvis der ikke tilbydes den rette hjælp i rette tid. Set i dette lys kan reformen komme til at skabe større afstand mellem borgerne med ASF og systemet.

På den anden side kan reformens tiltag også skabe positive oplevelser for nogle personer med autisme. Vi har i analysen afdækket, at det kan være energikrævende og overstimulerende for personer med ASF at deltage i samtaler på jobcenteret. For personer med et relativt lavt støttebehov og som trives bedst med mindre direkte kontakt, kan færre møder opleves som en lettelse, fordi det kan skabe mere ro og færre afbrydelser i hverdagen. Der kan dog argumenteres for, at denne oplevelse af mere ro, kan medføre større risiko for manglende struktur, som kan være vigtigt for personer med ASF, hvis der ikke samtidig kompenseres med tydelige rammer og klare forventninger. Derfor kan det være gavnligt, at sagsbehandler og borgere i fællesskab drøfter og fastlægger konkrete strukturer, arbejds punkter og aftaler, hvordan og hvornår opgaver skal udføres. På den måde kan en tydelig rammesætning forebygge usikkerhed og styrke borgerens følelse af overblik som compensation for mindre direkte kontakt.

Derudover kan intentionen i reformen om at styrke borgerens selvbestemmelse samtidig være værdifuld i arbejdet med personer med ASF. Som analysen har vist, er oplevelsen af meningsfuldhed afgørende for motivation og deltagelse, og meningsfuldhed opstår blandt andet, når borgeren føler sig inddraget og har reel indflydelse på eget forløb. Øget autonomi kan derfor understøtte følelsen af ejerskab og medvirke til, at indsatserne opleves som mere relevante og meningsfulde. Dermed findes der både fordele og ulemper, som der bør tages højde for under implementeringen af reformen.

Støttefunktioner og deres betydning for borgernes handlekraft

I analysen belyser vi, hvordan der er et ulige magtforhold mellem sagsbehandlere og borgere med autisme. Vi peger i den forbindelse på, at dette magtforhold kan udlignes ved hjælp af blandt andet bisiddere, som kan være behjælpelige med at få sagt tingene højt og få stillet de kritiske spørgsmål. Udover bisiddere kunne brugen af mentorer også være et forslag til at hjælpe borgere med ASF til at blive bedre udrustet til at kunne deltage i samtalerne inde på jobcentret. Der opstår dog et problem i forhold til dette, da det ikke er alle målgrupper, som har krav på at få tildelt en mentor. Ifølge beskæftigelsesindsatslovens § 167, stk. 3 er det kun personer omfattet af § 6, nr. 4 og 5, som har ret til mentorstøtte. § 6, nr. 4 omfatter uddannelsesparate personer under 30 år, som ikke har en kompetencegivende uddannelse, og som modtager kontanthjælp. § 6, nr. 5 omfatter aktivitetsparate personer under 30 år uden en erhvervskompetencegivende uddannelse. Det betyder, at der er en del målgrupper, som ikke har retskrav på mentorstøtte. Kommunen kan dog vurdere efter § 167, stk. 1, at der kan gives mentorstøtte, hvis det kan fremme, at en person kan opnå eller fastholde aktiviteter, tilbud, ordinær uddannelse, ansættelse i fleksjob eller ordinær uddannelse. Dog vil der med den nye beskæftigelsesreform ske nogle ændringer, der direkte påvirker mentorstøtten. Her er intentionen nemlig, at der skal foretages en reduktion i brugen af mentorstøtte (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, 2025). Dette vil med stor sandsynlighed også ramme personer med ASF, som vores analyse har vist, ofte har gavn af eksempelvis mentorstøtte, for at kunne navigere i krav og kommunikation. En reduktion i mentorstøtten kan derfor betyde lavere grad af adgang til håndholdt støtte og dermed øget forventninger om selvstændighed. Dette kan potentielt både have positive og negative konsekvenser, idet der på den ene side gives mulighed for, at nogle borgere kan opleve øget autonomi og mulighed for at tage mere styring i eget forløb. På den anden side risikerer borgere med betydeligt støttebehov at stå

alene i komplekse systemer, hvor den manglende støtte kan være usikkerhedsskabende. Dermed kan den reducerede mentorordning både give mulighed for større selvstændighed, men samtidig øge risikoen for at borgere med ASF ikke får den støtte, de reelt har brug for.

Når man diskuterer brugen af mentor og bisiddere, er en vigtig pointe, at der skal findes en balance i brugen af bisiddere og mentorer, da man risikerer at fratage borgeren muligheden for empowerment og dermed nedsætte deres medborgeridentitet. Brugen af bisiddere og mentorer kan både være en ressource, men også ende med at hæmme borgere med ASF. Når balancen mellem støtte og selvstændiggørelse ikke opretholdes, opstår der en risiko for, at borgeren fastholdes i en passiv og afhængig rolle, hvor vedkommende ikke får mulighed for at udvikle sine egne handlekompetencer og muligheden for at kunne udtrykke sig (Sjelborg, 2022).

Inddragelse er et vigtigt element i et sagsbehandlingsforløb, fordi borgerne skal have mulighed for at opnå udbytte af sagsbehandlingen og servicetilbud samt opnå personlig udvikling og frigørelse. Ved empowerment skal den klientgjorte, afhængige borger gennem en frigørelsesproces for at genvinde sin medborgerværdighed og ansvarlighed. Dette forudsætter dog, at borgerne får mulighed for at deltage aktivt i beslutninger og udtrykke egne behov samt at få oplevelsen af, at deres stemme har en betydning og bliver lyttet til. Hvis borgere med ASF udelukkende har bisiddere eller mentorer til at tale deres sag, fratages læringsprocessen, hvilket reducerer muligheden for at opnå kontrol og ejerskab over egen sag og eget liv. Det betyder derfor, at de ikke formår at komme igennem den frigørelsesproces, der kræves for at kunne genvinde medborgerværdigheden. Det medfører, at deres medborgeridentitet kan blive truet, fordi de ikke oplever at kunne yde indflydelse, og det forstærker følelsen af mindreværd og nederlag (Sjelborg, 2022). Analysen har vist, at borgere med ASF, grundet deres diagnose, har særlige udfordringer med at udtrykke sig, fortolke sociale signaler fra andre, sensorisk overbelastning samt at sætte sig tankemæssigt ind i andre, hvilket derfor gør, at de i større grad har behov for at andre siger de ting højt, de ikke selv kan. Behovet for støtte kan derfor være større for borgere med ASF, men det er afgørende at have fokus på, hvordan støtten fra bisiddere og mentorer tilrettelægges, så det i stedet for at fratage dem muligheden for empowerment, styrker deres deltagelse. En bisidder kan støtte borgeren i at formulere sig, hjælpe med at forberede dem på møder og generelt forstå sagsbehandlingsprocessen, i stedet for at tale for dem, som flere af informanterne har oplevet.

Specialiserede indsatser

Et handlingsforslag til, hvad der kunne gøres for at forbedre personer med ASF's oplevelser med beskæftigelsessystemet, kunne være at benytte sig af specialiserede indsatser, der tager højde for autismediagnosen. Særligt tilrettelagte indsatser for personer med autisme, vil i højere grad, end de standardiserede forløb, kunne tage højde for personer med autisms særlige behov, da man i højere grad ville kunne tilpasse forløbene til deres forudsætninger, frem for at sætte de samme forventninger til dem, som til borgere uden en diagnose eller de udfordringer, det medfører. Indførelsen af specialiserede indsatser og forløb, kan derfor muligvis bidrage til at give personer med autisme muligheden for at flytte sig tættere på arbejdsmarkedet og tilføre en oplevelse af at blive set og forstået i deres sag. Der findes som tidligere beskrevet allerede nogle forskellige former for udviklede specialiserede indsatser, som f.eks. "KLAR TIL START". Det varierer fra kommune til kommune, hvorvidt man gør brug af disse former for indsatser, hvilket viser et potentiale for at udbrede og videreudvikle lignende indsatser, så flere borgere med ASF kan få adgang til forløb, der bygger på viden om deres behov og styrker, uafhængigt af hvilken kommune de bor i.

Der kan både findes fordele og ulemper ved at benytte sig af en sådan indsats. På den ene side kan specialiserede indsatser være særdeles meningsfulde og målrettede, idet de griber en målgruppe, som ellers har svært ved at finde fodfæste i beskæftigelsesindsatsen. Derudover kan de specialiserede indsatser skabe øget tryghed, idet der muligvis kunne skabes en styrket kontinuitet i forløbet.

På den anden side kan der også være en række ulemper ved at benytte sig af de specialiserede forløb. Dette fordi de specialiserede forløb ikke nødvendigvis kan individualiseres tilstrækkeligt. Når man tilrettelægger en specialiseret indsats, hvor man forholder sig til en målgruppes specifikke behov, vil det ofte indebære en standardisering. Dette kan risikere at komme i konflikt med ambitionen om at efterleve et "individuel tilrettelagt forløb", hvilket særligt kommer til udtryk, når man arbejder med en målgruppe, hvor behovene kan være meget forskellige. Jane styrker denne pointe ved at fortælle, at "*mennesker med autisme er jo fuldstændig forskellige*" (bilag 4, side 10). Når indsatsen kun er knyttet op på personer med autisme, er der derfor også et stort behov for, at indsatsen i højere grad tager udgangspunkt i den enkeltes forudsætninger frem for et forløb bygget op om diagnosens generelle forudsætninger eller forudbestemte faser. Dette kan dog også være en fordel, da personer med ASF, qua deres diagnose, har et udtalt behov for struktur og forudsigelighed, hvilket de opnår,

når indsatsen har fastsatte rammer. Dette kan dog opleves som en rigid ramme, der ikke nødvendigvis tilgodeser alle borgeres tempo eller formåen.

De specialiserede indsatser til borgere med ASF, såsom “KLAR TIL START”, vil også muligvis, ved hjælp af særlige metoder og forløb, kunne bidrage til udvikle borgerens selvstændighed og kommunikative og sociale kompetencer, så borgeren i højere grad kan samspille direkte med arbejdspladsens leder og medarbejdere. Hvis dette lykkes kan de specialiserede indsatser, set i lyset af Bourdieu, dermed forstås som et forsøg på at styrke borgerens kapital gennem optræning i arbejdspladsens doxa. Borgerne opnår dermed en bedre forståelse for feltets doxa og får større mulighed for at kunne navigere rundt i dette felt (Bourdieu & Wacquant, 1996).

Samlet set kan de specialiserede indsatser være en meningsfuld indsats for borgere med ASF, der ellers oplever vanskeligheder med at komme ind på arbejdsmarkedet. Der kan være tale om indsatser, der formår at skabe struktur, forudsigelighed og opkvalificering af borgernes kompetencer, hvilket gør, at borgerne bliver bedre rustet til at navigere i dette felt. Dog fremtræder der nogle problematikker i form af den faste måde, specialiserede indsatser er bygget op om, hvilket kan komme i strid med borgernes individuelle behov og forudsætninger, da specialiserede indsatser ikke nødvendigvis er ensbetydende med individualiserede forløb.

Ressourcemæssige hensyn

Ønsker man at lave et mere håndholdt og tæt forløb for personer med autisme, er der nogle hensyn, der skal overvejes i forhold til rammerne i kommunen. Dette fordi en mere håndholdt indsats naturligvis vil kræve flere ressourcer, både økonomisk og organisatorisk. Et sådant forløb vil kræve tættere opfølgning, hyppigere kontakt og øget koordinering, hvilket betyder, at den enkelte sagsbehandler må afsætte mere tid pr. borger og dermed flere ressourcer. Dette vil potentielt kunne udfordre de eksisterende rammer i kommunerne, hvor man ofte arbejder med små budgetter og store sagsstammer, som i forvejen sætter pres på medarbejderne. På den ene side kan den håndholdte indsats, som kan være gavnlig for personer med ASF, virke omkostningstung på kort sigt, fordi det forudsætter en investering i tid og dermed

personaleressourcer samt en specialiseret viden for dem, som skal forvalte indsatsen. På den anden side kan der argumenteres for, at en tidlig og målrettet indsats netop kan forebygge længerevarende forløb og gentagne fejlslagne indsatser, hvis der i stedet fokuseres på at give den rette hjælp i rette tid. Udfordringer med de eventuelt manglende ressourcer, som de specialiserede forløb kan medføre, kan muligvis løses med investering i konto 6, som blandt andet dækker over udgifter til lønninger af sagsbehandlere (Budget- og regnskabssystem for kommuner, 2019). Det vil sige, at der ved investering i konto 6, vil kunne blive ansat flere sagsbehandlere, hvilket vil betyde, at de enkelte sagsbehandlere kan have en mindre sagsstamme og dermed flere tidsmæssige ressourcer til at håndtere de specialiserede forløb med borgerne. Dette vil give de enkelte medarbejdere bedre forudsætninger for at løse opgaven succesfuldt. På den måde, kan der på sigt spares penge på konto 5, som blandt andet dækker over de indsatser, der iværksættes, fordi færre borgere risikerer at ende på langvarig ydelse og i lange rækker af indsatser, som ikke flytter borgeren tættere på arbejdsmarkedet, fordi man i stedet vil have bedre forudsætninger for at “ramme plet” i først omgang (Dansk Socialrådgiverforening, 2025). Denne udfordring italesættes af Jane, som fortæller om iværksatte indsatser i hendes forløb, som hun ikke oplevede flyttede hende tættere på arbejdsmarkedet:

“[...] Og det gjorde slet ikke noget godt, og der blev jeg jo rigtig tit “syg”, selvom jeg ikke var syg. Og så er det jo bare forfra igen, fordi jeg har fået for meget fravær, og så prøvede vi et andet sted, og så prøvede vi et andet sted igen” (bilag 4, s. 6).

Dette udsagn understreger, at der hos informanterne er en oplevelse af, at de pålægges at deltage i forløb, som ikke griber deres behov tilstrækkeligt og som derfor ikke flytter dem tættere på arbejdsmarkedet. En mere individuel tilrettelagt og håndholdt indsats, kan derfor på sigt ses som en forebyggende investering, der både styrker borgernes mulighed for at komme i beskæftigelse og samtidig reducerer de langsigtede omkostninger. Set i det perspektiv, kan den tætte og specialiserede indsats derfor ende med at “betale sig selv” over tid, fordi udfordringer kan gribes tidligere i processen.

En konsekvens af at tilføre flere ressourcer til en bestemt målgruppe kan, afhængigt af den valgte investeringsstrategi, være, at ressourcer bliver flyttet fra øvrige borgere. Hvis en sagsbehandler eksempelvis skal prioritere bestemte borgere på sin sagsstamme, kan det

betyde, at de øvrige borgere på sagsstammen må nedprioriteres og dermed får færre muligheder for støtte, som de ellers er berettiget til. Dette kan skabe en skævvridning i indsatserne, hvor nogle borgere oplever en lavere kvalitet i deres forløb og dermed kan der skabes en ulighed i adgangen til at få hjælp.

Denne problematik kan delvist imødekommes gennem ændringer i organisationsstrukturen. En mulighed er at oprette en særlig enhed for målgruppen, der kræver specialiserede indsatser. Her vil en gruppe medarbejdere udelukkende arbejde med denne målgruppe, hvilket både reducerer risikoen for, at andre borgere nedprioriteres og samtidig sikrer en mere målrettet og kvalificeret indsats. En sådan organisering kan desuden styrke den autismefaglige ekspertise, da opkvalificeringen kan målrettes de relevante medarbejdere frem for at skulle omfatte hele medarbejdergruppen. Dette kan både være mere effektivt og ressourcebesparende.

Dog kan en sådan organisationsændring medføre væsentlige overvejelser. Da der ud over personer med ASF også findes mange andre forskellige målgrupper, som har særlige behov, vil oprettelsen af de specialiserede enheder for hver enkelte målgruppe kunne medføre en form for hyperspecialisering i forvaltningerne. Dette bevæger sig i høj grad i den modsatte retning af den politiske udvikling, der hersker, hvor man f.eks. i forbindelse med sammenlægning af ydelser og målgrupper ønsker, at sagsbehandlere i højere grad kan arbejde som generalister frem for specialister inden for et konkret afgrænset område. Ideen bag den generalistorienteret tilgang er at sikre fleksibilitet, stabilitet og helhedsorientering, men hvis man derimod opretter for mange specialiserede enheder, er der risiko for at skabe nye organisatoriske siloer. En hyperspecialisering i det sociale arbejde kan dermed medføre, at sagsbehandlere får snævre fokusområder og dermed mister det brede udsyn. Det kan skabe en form for "skyklapper", hvor blikket for borgerens samlede situation og eventuelle tværgående problemstillinger svækkes, hvilket i sidste ende kan modvirke intentionen om den helhedsorienterede og koordinerede støtte. Dermed kan der både findes fordele og ulemper ved at oprette særlige teams til varetagelse af målgruppen og der må derfor overvejes, hvordan behovene for de specialiserede enheder balanceres.

Handlingsforslag

Vi har igennem projektet peget på flere kritikpunkter, men hvad kunne der reelt gøres for at imødekomme borgere med ASF i højere grad end hidtil? Et af de forskellige tiltag, der kunne

implementeres i jobcenterforløbene, er at have fokus på, hvordan jobcentret eller mødestedet er indrettet, herunder venteværelsets indretning, lokalet hvor der afholdes samtaler samt mødeformen, så det i højere grad tager udgangspunkt i borgere med ASF. I den forbindelse kan man have fokus på at mindske sanseindtryk og dermed overstimulering, så målgruppen ikke bliver lige så udkørt og distraheret, når der eventuelt afholdes møder. Et andet tiltag kunne være at etablere en form for efterværn for borgerne, så personer som overgår til job, stadig har en kontakt til jobcenteret for at mindske risikoen for at blive tabt i en overgang, som vi i analysen har identificeret som en problematik. Efterværnet kunne f.eks. bestå af opfølgende samtaler for at "checke ind", hvordan det går hos borgerne og derigennem give mulighed for adgang til iværksættelse af støttetiltag. På den måde kan jobcentret understøtte borgeren i at fastholde beskæftigelse, men samtidig nå at reagere, hvis borgerens situation ændrer sig og dermed potentielt kunne forebygge tilbagevenden til offentlig forsørgelse. Desuden kunne efterværnet også bestå af forlængelse af mentorordninger, så borgerne fortsat kan få støtte til at være på arbejdsmarkedet og dermed understøtte fastholdelse.

Desuden kunne det være en mulighed at tilføre noget specialiseret viden til sagsbehandlere for at mindske risikoen for, at borgeren mødes af sagsbehandlere, som har manglende forståelse for deres behov, som vi i analysen har afdækket som en væsentlig problematik for personer med autismes møde med beskæftigessystemet. Udover at tilføre mere viden om diagnosen til sagsbehandlere, kunne det også være relevant at målrette viden mod virksomhederne, da informanterne også beskriver manglende viden hos virksomhederne som en barriere for ansættelse. Dette vil både kunne styrke deres forståelse for, hvordan de bedst håndterer og støtter borgere med ASF, men også fungerer som en øjenåbner for, at personer med autisme kan udgøre en værdifuld arbejdskraft. En sådan overførsel af viden kan øge virksomhedernes tryghed i at indgå aftaler med målgruppen, hvilket potentielt kan forbedre muligheder for både ansættelse og fastholdelse. Dog er det vigtigt at anerkende, at personer med autisme er forskellige, og at den viden der opnås derfor skal tilpasses den enkelte borgers behov og forudsætninger.

Konklusion

Vi har igennem arbejdet med projektet ønsket at undersøge følgende problemstilling: *Hvilke særlige udfordringer og behov, findes der for borgere med autisme i forhold til at opnå og*

fastholde beskæftigelse og hvordan kan beskæftigelsessystemets rammer og praksis udvikles, så de i højere grad imødekommer disse?

Med afsæt i den eksistentielt fænomenologiske tilgang, har vi igennem fem kvalitative interviews arbejdet på at tilnærme os borgerens egne oplevelser af mødet med beskæftigelsesindsatsen. Efter en analyse af informanternes oplevelser kan det konkluderes, at der findes en række særlige udfordringer for målgruppen, som skal tages højde for i samspillet og som der kan findes udviklingsmuligheder i forhold til. Analysen viser, at målgruppen møder en række særlige barrierer, som rækker ud over den individuelle funktionsnedsættelse og i høj grad forstærkes af systematiske og organisatoriske forhold.

Her kan det først og fremmest konkluderes, at der er et udtalt behov for struktur og forudsigelighed, hvilket der findes en klar sammenhæng med i forhold til diagnosen og dens symptomer. Da borgere med ASF, som følge af diagnosen, har særligt svært ved at håndtere, når tingene ikke forløber som forventet, gør det, at de har svært ved at overkomme en given situation. Derfor er det vigtigt, at der findes faste rammer og strukturer over opgaver og forløb, så borgeren kender til forventningerne til dem. I den sammenhæng kan det også konkluderes, hvor vigtigt det er med kontinuitet i forhold til sagsbehandlere, da flere borgere med ASF har oplevet sagsbehandlerskifte som et element, der kan skabe usikkerhed og stress. Dette bidrager ligeledes til, hvordan forudsigelighed og kontinuitet i relationen mellem borgeren og sagsbehandleren er afgørende for at skabe tillid og sammenhæng i indsatsen. Derudover gør hyppigt sagsbehandlerskifte, at der ikke er mulighed for at opbygge den gode relation, som vurderes at være særdeles vigtig i arbejdet med målgruppen, da det er igennem relationen, at indsatserne kan fungere. Derudover fremstår det tydeligt, at mødet med beskæftigelsessystemet for borgere med ASF præges af manglende forståelse for autismediagnosen og de udfordringer og styrker denne kan medføre, hvilket kan skabe en manglende oplevelse af anerkendelse under forløbene, som påvirker den solidariske sfære. Dette kan føre til en svækkelse af troen på egne evner og dermed påvirke muligheden for at deltage aktivt og meningsfuldt i beskæftigelsesindsatsen. Samtidig oplever mange borgere betydelige udfordringer med at forstå spilleregler, både i jobcenterregi og ude på arbejdspladserne. Med udgangspunkt i Bourdieus begreb, doxa, bliver det tydeligt, at mange borgere ikke har adgang til de implicitte normer og forventninger, som er styrende i de forskellige felter. Dette kan medføre, at borgeren kommer til at handle i modstrid med de

forventninger, der findes til dem. Det skyldes ikke manglende kompetencer men uklare normer og dermed risikerer borgerne at fremstå som “forkerte” i givne situationer. Derudover kan det også konkluderes, at der hersker en tendens til en oplevelse af meningsløshed og manglende oplevelse af sammenhæng. For personer med ASF, der ofte har et særligt behov for tydelig sammenhæng mellem mål og handling, kan denne manglende sammenhæng være særligt belastende og skabe frustration, passivitet og lav motivation. Desuden kan der konkluderes udfordringer med fordomme i mødet med systemet, hvilket kan medføre misforståelser og stigmatisering, samt en oplevelse af ikke at blive anerkendt som det hele menneske, man er. Ydermere er der identificeret en problematik i forhold til at blive tabt i overgangen mellem systemer, indsatser og ansættelser, hvilket kan skabe øget usikkerhed og tab af retning. En anden væsentlig udfordring er, at kommunikationen mellem sagsbehandler og borgere ofte er præget af uklarheder, misforståelser og forskellige forudsætninger for forståelsen. Dette skærper det magtforhold, som i forvejen eksisterer i relationen og kan skabe yderligere afmagt hos borgeren.

Sammenfattende viser projektet, at udfordringerne der findes i mødet med beskæftigelsesindsatsen for borgere med ASF ikke alene udspringer af deres individuelle funktionsnedsættelse, men i høj grad opstår i mødet mellem diagnosen og de rammer, systemet tilbyder. Når disse rammer ikke er tilpasset målgruppens behov, forstærkes barriererne og skaber risiko for marginalisering, misforståelser og brudte forløb.

Disse fund har ført til overvejelser om, hvordan den nuværende håndtering af beskæftigelsesindsatsens tilrettelæggelse kan udvikles, så det i højere grad imødekommer de identificerede behov og udfordringer. Igennem diskussionen er der blevet reflekteret over, hvordan mere specialiserede indsatser og støttefunktioner kan skabe mening, udligne magtforholdet og øge borgerens handlekraft. Samtidig må det anerkendes, at sådanne tiltag både rummer fordele og ulemper og kræver betydelige ressourcer samt organisatoriske og politiske prioriteringer. Der er i den forbindelse diskuteret, at brugen af støttefunktioner og specialiserede indsatser kan understøtte borgere med ASF's behov, men at det er afgørende, at graden af støtte afbalanceres, både for at bevare borgernes mulighed for empowerment men også af hensyn til de økonomiske rammer. Dette fordi økonomiske rammer også kan udgøre en barriere i beskæftigelsesindsatsen. En mulig afhjælp af dette kan være at investere i konto 6, da flere sagsbehandlere vil tilføre flere tidsmæssige ressourcer og derfor kunne bidrage til en mere effektiv sagsbehandling og dermed skabe besparelser på konto 5 og i en

større helhed. Derudover er det diskuteret, om der med den nye beskæftigelsesreform kan opstå potentielle udfordringer for borgere med autisme. Reformens fokus på færre samtaler og dermed øget krav om selvstændighed kan øge risikoen for, at borgere tabes i systemet, fordi de ikke selv formår at tage kontakt, når behovet opstår. Dette understreger et udviklingsbehov for mere enkle og tilgængelige kontaktformer samt tydelig vejledning i, hvem der skal kontaktes, hvornår og hvordan.

Derudover kan der på baggrund af de identificerede behov og udfordringer opstilles konkrete handlingsforslag, som potentielt ville kunne bidrage til at afhjælpe problematikkerne, som personer med ASF oplever i mødet med beskæftigelsesindsatsen. Handlingsforslagene udspringer af analysens fund og omfatter blandt andet implementering af efterværnsordninger for at mindske risikoen for at blive tabt i overgangen og styrke fastholdelse af beskæftigelse. Derudover kan der også arbejdes med ændring af de fysiske rammer for at reducere forstyrrende stimuli samt tilførsel af viden om autisme diagnose til både sagsbehandlere og virksomheder for at sikre mere kvalificerede møder og bedre forståelse for borgerne. Dog er det vigtigt at understrege, at effekten af disse tiltag vil afhænge af den konkrete implementering, lokale rammer og tilgængelige ressourcer, men samlet set, kan der peges på betydeligt potentiale for forbedring.

Projektet viser dermed, at der findes flere udtalte problematikker, hvor der både er behov og potentiale for udvikling. Vejen mod større inklusion af borgere med ASF i beskæftigelsesindsatsen består dermed ikke af enkelte løsninger, men af en helhedsorienteret indsats, hvor borgernes perspektiver og behov indgår som et mere aktivt og styrende element i beskæftigelsesindsatsen. En sådan tilgang kan bidrage til, at beskæftigelsessystemet i højere grad bliver et system, som både kan rumme og ikke mindst understøtte borgere med særlige behov.

Referenceliste

- Alminde, Rikke m. fl. (2008). *Social analyse og handling*. Latvia: Hans Reitzels Forlag.
- Antonovsky, A. (2000). *Helbredets mysterium: at tåle stress og forblive rask*. Hans Reitzel.
- Autismeforeningen. (2022). *Autismebladet - Mødet med arbejdsmarkedet*.
<https://www.autismeforeningen.dk/media/rpynnzja/autismebladet-2022-nr-2.pdf>
- Autismeforeningen. (2024). *Autisme i tal 2024*.
<https://www.autismeforeningen.dk/media/buxcvs3h/autisme-i-tal-2024.pdf>
- Autismeforeningen. (10. november 2025). *Sanserne og autisme*.
<https://www.autismeforeningen.dk/autisme/udgivelser/videncenter/sanseforstyrrelse/sanserne-og-autisme/>
- Autisme- og aspergersforeningen. (u.å., a). *Autisme - en guide til jobcentret*.
<https://chatgpt.com/c/690dbb1a-42fc-8333-9928-93024d7b5c33>
<https://www.autismeforeningen.dk/media/buxcvs3h/autisme-i-tal-2024.pdf>
- Autisme- og aspergersforeningen. (u.å., b). *Autistisk kommunikation - autister med et verbalt sprog*.
<https://autisme-asperger.dk/wp-content/uploads/2024/10/Autistisk-kommunikation.pdf>
- Beskæftigelsesministeriet. (2025, a). *Danmarkshistoriens største forenkling af beskæftigelsessystemet*.
<https://www.bm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2025/04/danmarkshistoriens-stoerste-forenkling-af-beskaeftigelsessystemet>
- Beskæftigelsesministeriet. (2025, b). *Aftale om reform af beskæftigelsesindsatsen*
Mere værdighed, større frihed og færre regler.
<https://bm.dk/media/ymybm2xe/aftale-om-reform-af-beskaeftigelsesindsatsen.pdf>
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Howard University Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (1996): *Refleksiv sociologi – mål og midler*. Hans Reitzels Forlag, København.
- Budget- og regnskabssystem for kommuner. (2019). *Hovedkonto 5 Sociale opgaver og beskæftigelse*. <https://www.budregn.im.dk/media/37499/450.pdf>
- Bundesen, P. (2015). *Hvad er sociale problemer?* I P. Bundesen, A. B. Christensen & T. Rasmussen. *Sociale problemer*. Hans Reitzels forlag.
- Carlsen, L. T. (2018). *Forskningsetik i praksis*. I M. Merete, & S. P. Olesen (red.),

- Forskningsmetode i socialt arbejde* (s. 253-273). Hans Reitzels Forlag.
- Christensen, A. B. (2021). *Socialrådgiveren i frontlinjen: en introduktion til street-level bureaucracy i socialt arbejde*. Hans Reitzel Forlag.
- Christensen, S. & Jensen, P. E. D. (2019). *Kontrol i det stille om magt og ledelse*. (3. udg.). Samfundslitteratur.
- Dansketal.dk. (2023). *Mette Frederiksens tale ved Socialdemokratiets kongres*.
<https://www.dansketaler.dk/tale/mette-frederiksens-tale-til-socialdemokratiets-kongres>
- Dansk Socialrådgiverforening. (2025). *Investér i beskæftigelsesindsatsen til gavn for borgerne og kommunens økonomi*.
<https://socialraadgiverne.dk/wp-content/uploads/2025/09/Invest-i-beskaeftigelsesindsatsen-til-gavn-for-borgerne-og-kommunens-oekonomi.pdf>
- Databeskyttelsesforordningen – Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF.
- Eide, T. & Eide, H. (2007). *Kommunikation i praksis. Relationer, samspil og etik i socialfagligt arbejde*. (1. udg.). Forlaget Klim.
- Ejrnæs, M. (2004). Sociologi og socialt arbejde. I M. Ejrnæs, J. Guldager, F. K. Hansen, H. Hansen, C. Jørgensen & F. Kruse. *Sociologi og socialt arbejde*. Forlaget Metropol.
- Ejrnæs, M. (2019). Tværprofessionelt samarbejdes formål, funktioner og dysfunktioner. I A. Matthiessen, S. F. Gerholt, A.M. Møller & B. Zeeberg. *Bedre møder på tværs*. Samfundslitteratur.
- Feilberg, C. & Nissen, M. A. (2021). Eksistentiel fænomenologi - den sansede verden. I M. Christensen, R. E. Jørgensen, N. H. Lysen & C. Rosenberg (red.). *Videnskabsteori og socialt arbejde - en grundbog*. Samfundslitteratur.
- Goffman, E. (2009). Stigma og social identitet. I E. Goffman (2009). *Stigma – om afvigerens sociale identitet*. København: Samfundslitteratur.
- Handicapcenter Fyn. (30. september 2025). *Autisme spektrum forstyrrelser (ASF)*.
<https://handicapcenterfyn.dk/vi-tilbyder/specialiseret-viden/autisme-spektrum-forstyrrelser-asf>
- Hans Knudsen Instituttet. (2024). *Neurodivergens på job: Første danske undersøgelse afslører udfordringer og behov for inklusion*.

<https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/14171124/neurodivergens-pa-job-forste-danske-undersogelse-afslorer-udfordringer-og-behov-for-inklusion?publisherId=13562394&lang=da>

- Heede, D. (2002). Magten. I D. Heede. *DET TOMME MENNESKE - Introduktion til Michel Foucault*. (2. Udg.). Museum Tusculanums Forlag.
- Honneth, A. (2006). *Kamp om anerkendelse*. Hans Reitzels forlag.
- Ingemann, J. H., Kjeldsen, L., Nørup, I. & Rasmussen, S. (2018). *Kvalitative undersøgelser i praksis. Viden om mennesker og samfund*. Samfundslitteratur.
- KLAR TIL START. (u.å.). TIL KOMMUNEN. <https://klartilstart.dk/til-kommunen/>
- Kongsgaard, L. T. (2020). *Multiteoretisk praksis i socialt arbejde* (2. udg.). Samfundslitteratur.
- Komponent. (2022). *Ban vejen for uddannelse og job for mennesker med autismeprofil* <https://www.komponent.dk/voksne/ban-vejen-uddannelse-job-mennesker-autismeprofil>
- Kristiansen, S. (2007). 'Etik og feltarbejde'. I R. Antoft, M. H. Jacobsen, A. Jørgensen & S. Kristiansen. (red.). *Håndværk og Horisonter – Tradition og Nytænkning i Kvalitativ Metode*. Syddansk Universitetsforlag.
- Lovbekendtgørelse nr. 108 af 3. februar 2020 om compensation til handicappede i erhverv m.v.
- Lovbekendtgørelse nr. 280 af 1. marts 2024 om en aktiv beskæftigelsesindsats [Beskæftigelsesindsatsloven].
- Lovbekendtgørelse nr. 282 af 17. marts 2025 om Barnets Lov.
- Lovbekendtgørelse nr. 433 af 22. april 2014 om Forvaltningsloven.
- Lovbekendtgørelse nr. 1145 af 5. november 2024 om Straffeloven.
- Madsin, C. (2021). *Autisme øger risikoen for stress*. [https://psykologeridanmark.dk/2021/12/autisme-oeger-risikoen-for-stress/#:~:text=Menesker%20med%20autisme%20\(ogs%C3%A5%20kaldet,hverdag%20ofte%20er%20Oindrettet%20til](https://psykologeridanmark.dk/2021/12/autisme-oeger-risikoen-for-stress/#:~:text=Menesker%20med%20autisme%20(ogs%C3%A5%20kaldet,hverdag%20ofte%20er%20Oindrettet%20til)
- Mik-Meyer, N., & Villadsen, K. (2007). *Magtens former : sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*. Hans Reitzel. <https://ffd.dk/media/12471/mik-meyer-magtens-former.pdf>
- Naeem, M., Ozuem, W., Howell, K. & Ranfagni, S. (2023). *A Step-by-Step Process of*

Thematic Analysis to Develop a Conceptual Model in Qualitative Research.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/16094069231205789#bibr6-16094069231205789>

Nissen, M. A. (2015). *Viden om viden og kvalitet, i: Socialt arbejde i en foranderlig verden.* Akademisk forlag.

Psykiastrifonden. (10. oktober 2025). *Ændringer på vej: Et nyt syn på autisme.*
<https://psykiatrifonden.dk/viden/temaer/tema-autisme/aendringer-paa-vej-nyt-syn-paa-autisme>

Sheldrick-Michel, T. M. (2017). Autismespektrumforstyrrelser hos voksne. I E. Simonsen & B. Møhl. *Grundbog i psykiatri.* (2. udg.). Bosnia & Herzegovina: Hans Reitzels Forlag.

Sheldrick-Michel, T. M. & Sheldrick-Michel, A. J. (2024). Autismespektrumforstyrrelser hos voksne. I E. Simonsen & B. Møhl. *Grundbog i psykiatri.* (3. udg.). Bosnia & Herzegovina: Hans Reitzels Forlag.

Sjelborg, H. (2022). Borgerinddragelse i relation til socialt arbejde. I. B. Hansen m.fl. *Borgerinddragelse og retssikkerhed.* (2. udg.). Livonia: Hans Reitzels Forlag.

Skytte, M. (2015). Professionelt arbejde med udsatte minoritetsetniske børn og deres familier I: Bo, Karen-Asta m.fl.: *Udsatte børn - et helhedsperspektiv.* (3. udg.) Akademisk forlag.

Social- og Boligstyrelsen. (13. oktober 2025). *My Way to Success – et kursus for mennesker med Aspergers syndrom.*
<https://www.sbst.dk/tvaergaende-omrader/vidensplatform-om-handicap-og-beskaeftigelse/saerligt-tilrettelagte-indsatser/autisme-saerlige-indsatser/my-way-to-success>

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering. (2025). *Lovgivningsproces og ikrafttrædelse.*
<https://star.dk/implementering/beskaeftigelsesreform/proces>

Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2010). *Kvalitative metoder.* Hans Reitzels Forlag.

Thagaard, T. (2017). *Systematik og indlevelse 1. En indføring i kvalitativ metode.* Akademisk Forlag.

Ungliv.dk. (6. november 2025). *Autisme.*
<https://www.ungliv.dk/born-unge/problemtyper-2/autisme/>

- Videnscenter om Handicap. (2020). *Status, Barrierer og metoder. I beskæftigelsesindsatsen for mennesker med handicap.*
https://videnomhandicap.dk/wp-content/uploads/2022/10/Vidensoverblik_beskaeftigelse_final.pdf
- Vindeløv, V. (2008). *Konfliktmægling – en reflektiv model.* (2. udg.). Jurist og Økonomforbundet.
- VIVE. (2021). Inddragelse og tillid i mødet mellem kommunerne og borgerne med handicap.
<https://www.vive.dk/media/pure/mxjn2pv4/5583838>
- Wang, L. F. (2021). *Professorer bag ny bog om beskæftigelse: Jobcentre bliver ofte kritiseret, men yder en stor social indsats.*
<https://www.information.dk/indland/2021/12/professorer-bag-ny-bog-beskaeftigelse-jobcentre-ofte-kritiseret-yder-stor-social-indsats>